

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА

Кафедра професійної освіти та комп'ютерних технологій

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Тема: «Підготовка майбутніх педагогів закладів професійної (професійно-технічної) освіти швейного профілю до профорієнтаційної роботи у дистанційному форматі.»

Виконав:

Чмельова Світлана Олександрівна _____

(прізвище, ім'я, по батькові) _____

015.36 Професійна освіта (Технологія
виробів легкої промисловості) _____

(спеціальність, освітня програма)

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент _____

(науковий ступінь, учене звання, посада)

Зінченко А.В. _____

(ініціали, прізвище)

Консультант:

(науковий ступінь, учене звання, посада)

(ініціали, прізвище)

Допущено до захисту

" _____ " _____ 2024 р.

Завідувач кафедри

(підпис) (ініціали, прізвище)

Дата захисту: « _____ » _____ 2024 р.

Оцінка: _____

Підписи членів ЕК:

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ФОРМУВАННЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	8
1.1. Професійна орієнтація як важлива складова діяльності викладача професійної освіти	8
1.2. Зміст та структура профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів професійної освіти	23
1.3. Стан профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів професійної освіти	26
Висновки до першого розділу.....	34
РОЗДІЛ 2. ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	38
2.1. Умови формування профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів професійної освіти	38
2.2. Модель та зміст процесу формування профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів професійної освіти.....	41
2.3. Експериментальна перевірка ефективності технології формування профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів професійної освіти	54
Висновки до другого розділу	59
РОЗДІЛ 3. ОХОРОНА ПРАЦІ І ТЕХНІКА БЕЗПЕКИ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ.	63
3.1. Загальні положення по забезпеченню охорони праці у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.	63
3.2. Характеристика техніки безпеки на підприємствах швейної промисловості.....	67
Висновки до третього розділу.....	71

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	73
Список використаних джерел	79
ДОДАТКИ	83

ВСТУП

Трансформація світової економічної системи показує, що конкурентоспроможність країни все більше визначається не тільки природними чи економічними факторами, а висококваліфікованою працею конкурентоздатних громадян.

Однією з найважливіших професійних компетентностей майбутнього педагога професійної освіти закладу професійної (професійно-технічної) освіти (в подальшому ЗП(ПТ)О) є його профорієнтаційна компетентність, яка представляє системну особисту освіту, інтегруючи профорієнтаційні знання, уміння, практичний досвід, особисто-професійні якості, що забезпечують ефективність виконання профорієнтаційних функцій у майбутній професійній діяльності.

Фахова підготовка майбутніх педагогів професійної освіти має бути спрямована на формування у них профорієнтаційної компетентності як складника загальної професійної компетентності. Аналіз реального стану педагогічної діяльності випускників педагогічних навчальних закладів свідчить про їх недостатній рівень готовності до виконання профорієнтаційних функцій у професійній діяльності у дистанційному форматі.

Актуальність дослідження. Профорієнтаційна компетентність формується стихійно і не має системності. Це породжує дисонанс між необхідністю проведення профорієнтаційної роботи зі здобувачами освіти на всіх етапах їх навчання та рівнем підготовки викладача до такого виду діяльності у дистанційному форматі.

В умовах компетентнісного підходу професійна компетентність педагога професійної освіти розглядається в багатьох аспектах. У ній виділяються дослідницька, соціокультурна, комунікативна, інформатична, гностична, проєктувальна, організаційна та інші компетентності. Водночас важливим аспектом професійної підготовки педагога є формування у нього

профорієнтаційної компетентності: здатності проводити профорієнтаційну роботу зі здобувачами загальноосвітніх шкіл, ЗП(ПТ)О та створювати і реалізувати свою власну освітньо-професійну траєкторію, здатності до вивчення своїх професійно важливих особливостей та вимог ринку праці до педагогічного працівника.

Науковцями опрацьовано загальні основи побудови системи профорієнтації, зокрема, в роботах Д. Закатнова, В. Зінченка, Л. Йовайші, Є. Клімова, Є. Павлютенкова, К. Платонова, П. Потапенка, В. Симоненка, М. Тименка, Б. Федоришина, М. Янцура та інших.

Але до цього часу не розроблено єдиного підходу до визначення сутності профорієнтаційної компетентності викладача, її ролі не тільки в організації профорієнтаційної роботи в закладах освіти, а й у становленні особистості викладача як професіонала, конкурентноздатного на сучасному ринку праці і у дистанційній формі проводити дану роботу.

Проблема формування профорієнтаційної компетентності у майбутніх педагогів професійної освіти пов'язана з необхідністю вирішення наступних суперечностей між:

- державними вимогами, потребами суспільства щодо підготовки майбутніх педагогів професійної освіти до профорієнтаційної роботи та реальним станом їхньої підготовки до цього виду діяльності в сучасних умовах;

- падінням рівня престижності і популярності робітничих професій, пов'язаних з професійною освітою і, зокрема, у галузі швейної промисловості;

- необхідністю проведення профорієнтаційної роботи у закладах загальної середньої, професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти і відсутністю належного системного обґрунтування форм, методів, засобів та умов підготовки до цієї діяльності майбутніх педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Об'єкт дослідження: професійна підготовка майбутніх педагогів професійної освіти закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Предмет дослідження: педагогічні умови та модель формування профорієнтаційної компетентності у майбутніх педагогів професійної освіти закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Мета дослідження полягає у визначенні, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці моделі формування профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів професійної освіти закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Відповідно до об'єкта, предмета, мети дослідження було визначено такі **завдання**:

- 1) Охарактеризувати сутність і функції професійної орієнтації;
- 2) Обґрунтувати зміст та структуру профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів професійної освіти;
- 3) Виявити стан профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів професійної освіти;
- 4) Розробити критерії оцінки та рівні профорієнтаційної компетентності педагогів професійної освіти;
- 5) Розробити педагогічні умови, зміст та модель формування профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів професійної освіти;
- 6) Експериментально перевірити ефективність розробленої технології формування профорієнтаційної компетентності;
- 7) Розглянути охорону праці у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

У процесі виконання магістерського дослідження використовувалися наступні такі методи дослідження:

1) теоретичні: аналіз, узагальнення, систематизація – для вивчення психолого-педагогічної, методичної літератури та електронних ресурсів з метою визначення стану та перспектив розробленості досліджуваної

проблеми; зіставлення – для порівняння наукових теорій із проблеми наукового пошуку; вивчення передового педагогічного досвіду; синтез для обґрунтування й розробки структурно-функціональної моделі формування профорієнтаційної компетентності;

2) *емпіричні*: опитування здобувачів освіти, педагогів та практичних працівників ЗП(ПТ)О; спостереження; тестування; педагогічний експеримент;

3) *математичної і статистичної обробки даних* – для кількісного і якісного аналізу результатів експерименту, їх перевірки та встановлення достовірності (використовувались порівняння відсоткових значень).

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягає в тому, що: теоретично обґрунтовано модель формування профорієнтаційної компетентності у майбутніх педагогів професійної освіти, яка містить в собі структурні компоненти (мотиваційний, когнітивний, рефлексивний, операційно-діяльнісний, емоційно-вольовий); розроблено педагогічні умови та модель формування профорієнтаційної компетентності; уточнено сутність та взаємозв'язок базових понять дослідження; подальшого розвитку набули теоретичні положення щодо проблеми формування профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів професійної освіти закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані педагогічними працівниками закладів професійної (професійно-технічної) освіти для організації успішної профорієнтаційної роботи.

РОЗДІЛ 1. ФОРМУВАННЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

1.1. Професійна орієнтація як важлива складова діяльності викладача професійної освіти

Профорієнтаційна робота є важливою складовою діяльності закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Адже від ефективності профорієнтаційної роботи сильно залежать кількісні та якісні показники контингенту здобувачів освіти.

Тому зупинимось на основних характеристиках профорієнтаційної роботи, як невід'ємної складової професійної діяльності викладача і майстра виробничого навчання закладу професійної (професійно-технічної) освіти.

Професійна орієнтація – складна комплексна проблема. За своїми методами та змістом вона психолого-педагогічна та медико-фізіологічна, у сфері дії — соціальна, а результати її позначаються в економічному житті. Профорієнтація є також найважливішим засобом відтворення робочої сили.

Насамперед визначимо сутність поняття «професійна орієнтація».

Існує ціла низка підходів до визначення цього терміна.

З позиції педагогіки під профорієнтацією розуміють діяльність педагогічних колективів шкіл, сім'ї, педагогічних колективів професійних навчальних закладів, виробничих колективів, громадськості, що проводиться з метою правильного вибору школярами професій відповідно до їх професійних інтересів, схильностей, здібностей, психічних та фізичних даних та соціально- економічних потреб суспільства;

З позиції психології професійною орієнтацією називають систему психолого-педагогічних та медичних заходів, які допомагають кожному представнику підростаючого покоління вибрати собі професію з урахуванням потреб суспільства та своїх здібностей;

За міжнародним визначенням (Генеральна конференція ЮНЕСКО, 1970 р.), під профорієнтацією розуміється допомога, що надається особистості у використанні своїх особистісних якостей, надання людині можливості розвивати їх так, щоб вона була в змозі вибирати для себе галузі навчання та трудової діяльності в ході змінних умов її життя і, з одного боку, бути корисним суспільству, з другого — досягти особистих прагнень.

Питанням профорієнтації біла присвячена спеціальна Конвенція про професійну орієнтацію та професійну підготовку в галузі розвитку людських ресурсів N 142, прийнята Генеральною конференцією Міжнародної організації праці у 1975 році. В ній зазначено, що «інформація та орієнтація охоплюють вибір професії, професійну підготовку і пов'язані з нею можливості освіти, становище й перспективи у галузі зайнятості, перспективи просування по роботі, умови праці, безпеку та гігієну праці, а також інші аспекти трудового життя в різних галузях економічної, соціальної і культурної діяльності та на всіх рівнях відповідальності» [16].

У психолого-педагогічній літературі є інші, подібні до цього, визначення. Суть їх зводиться до того що під профорієнтацією розуміється цілеспрямована діяльність з надання допомоги підростаючому поколінню у виборі професії. Це сукупність принципів, форм, методів та прийомів впливу на здобувачів з метою виявлення та формування їхніх професійних інтересів, схильностей та забезпечення їх професійного самовизначення.

У сучасному суспільстві профорієнтація покликана грати значну роль у вирішенні завдання формування людини, застосуванні здібностей кожного із найбільшою користю.

Профорієнтація - це органічна складова частина освітнього процесу будь-якого закладу освіти, коли на основі широкої загальної, політехнічної та трудової підготовки здійснюється знайомство учнівської молоді з різними видами трудової діяльності та своєчасно вирішується питання їх професійного самовизначення.

Проблема професійної орієнтації молоді у своїй реалізації має органічно поєднувати соціологічний, економічний, психологічний та педагогічний аспекти.

Основні концепції профорієнтації створились у минулому столітті: теорія узгодженості типів професійного середовища і особистості (Д. Холланд [26]); теорія мотиваційних домінант (Д. Мак-Клеланд [22]); теорія індивідуальності (С. Фукуяма [30], Б. Федоришин[28], концепція вікової періодизації профорієнтації (В. Моргун [21]) та ін.).

Про професійну орієнтацію написано чимало наукових праць, підручників, методичних рекомендацій. Над проблемою працювали: М. Захаров, Е. Зеєр, В. Зінченко, Є. Клімов, Є. Павлютенков, К. Платонов, В. Синявський, Б. Федоришин, С. Чистякова, М. Янцур та інші. Досліджено багато аспектів професійної орієнтації. У роботах цих авторів розкривається сутність професійного самовизначення, його особливості на різних етапах розвитку особистості, психологічний супровід та методи активізації професійного самовизначення.

Водночас слід констатувати, що завдання, місія, мета професійної орієнтації – це змінні категорії. Вони соціально детерміновані і співвідносяться із змінами, що відбуваються в світі професій і формують світоглядний профіль особистості.

Більшість дослідників-профориєнтологів прагнули розглянути професійну орієнтацію з позиції тимчасової допомоги старшокласнику у його професійному самовизначенні.

Проте виявилось, що такий шлях на практиці часто не приводить до бажаних результатів.

Професійна орієнтація – не разовий захід, а перманентний процес, який не закінчується зі здобуттям освіти і професії, а здійснюється протягом всього життєвого циклу особистості.

Професійна орієнтація – це система заходів, спрямованих на забезпечення активного, свідомого професійного самовизначення та становлення особистості з урахуванням своїх можливостей та індивідуальних особливостей і кон'юнктури ринку праці для повноцінної самореалізації у професійній діяльності.

Згідно з Концепцією державної системи професійної орієнтації населення - *професійна орієнтація населення* є науково обґрунтованою системою взаємопов'язаних економічних, соціальних, медичних, психологічних і педагогічних заходів, спрямованих на активізацію процесу професійного самовизначення та реалізації здатності до праці особи, виявлення її здібностей, інтересів, можливостей та інших чинників, що впливають на вибір професії або на зміну виду трудової діяльності [17].

Великий інтерес у дослідників викликає проблема професійного самовизначення особистості. Це пов'язано з політичними, економічними та соціальними змінами, що відбуваються в сучасному суспільстві. На сучасному етапі розвитку України суспільство потребує фахівців з глибоко усвідомленими життєвими цілями та особистісними орієнтирами, здатними до повної самореалізації в обраній сфері професійної діяльності.

Поняття «професійне самовизначення» споріднене з поняттям «самовизначення».

У загальноприйнятому розумінні під «самовизначенням» розуміють визначення свого місця в житті, суспільстві, усвідомлення своїх соціальних, класових і національних інтересів. Психологічний зміст терміна тлумачиться як «свідомий акт виявлення та утвердження власної позиції в проблемних ситуаціях».

Під самовизначенням розуміється природний процес розвитку особистості, що виражається в пошуку індивідуальних і своєрідних варіантів життєвого шляху та визначенні свого місця в суспільстві шляхом реалізації

своїх можливостей і прагнень, результатом якого є утвердження власної позиції в складних і неоднозначних ситуаціях.

Самовизначення особистості дуже широко планове, це життєве, соціальне, моральне, національне, тощо і професійне самовизначення. Професійне самовизначення є однією з форм особистісного самовизначення.

Під професійним самовизначенням Є. Клімов [13]). розуміє один із найважливіших проявів психічного розвитку людини, процес її становлення як повноцінного учасника спільноти професіоналів. Н.Пряжников [27] розглядає професійне самовизначення в контексті профорієнтаційних проблем і співвідносить його з «самоспрямуванням» людини. Професійне самовизначення — це «процес активної орієнтації людини у світі професій» і виступає важливим складовим етапом професійного становлення особистості, яке є більш широким поняттям і охоплює практично все життя людини в онтогенезі.

Таким чином, сутність професійного самовизначення розкривається через використання понять «професійний розвиток», «професійне становлення» та «самоорієнтація». Проте ці поняття («підвищення кваліфікації», «формування» та «самоспрямування») близькі, але не тотожні професійному самовизначенню. «Становлення» і «самоспрямування» визначають суб'єктивність особистості в процесі професійного самовизначення, тоді як «особистісний розвиток» обумовлює кризовий характер професійного самовизначення.

Професійне самовизначення також не тотожне поняттю «профорієнтація». Профорієнтація передбачає широкий спектр заходів, що сприяють професійному самовизначенню. Професійне самовизначення, навпаки, співвідноситься з «самоспрямуванням» особи, яка виступає суб'єктом самовизначення.

Людина, яка обирає професію (оптант), є одночасно об'єктом і суб'єктом у цьому процесі. Профорієнтація є важливою складовою виховної роботи закладу освіти, готуючи людину до життя і праці.

Профорієнтаційна робота здійснюється за напрямками: професійна просвіта (інформація, агітація, пропаганда), профдіагностика, профконсультація, професійна активізація, професійне виховання, профадаптація. Це і є структурні компоненти системи профорієнтації.

Системотвірним компонентом профорієнтації є професіографія, яка описує особливості професій, їх вимоги до особистісних якостей.

Успіх особистісного професійного самовизначення значною мірою залежить від розвиненої професійної самосвідомості та такої її складової, як професійна Я-концепція (уявлення про себе як суб'єктах професійної діяльності), що виражається в адекватній самооцінці своєї професійної придатності, а також від сформованої професійної спрямованості. Це сприяє появі особистісної соціально-психологічної готовності до професійного вибору та оволодіння обраною професією. Така готовність виступає основою розуміння необхідності професійного вибору та його усвідомлення, що виникає на основі уявлення оптанта про свої здібності, схильності та інтереси та їх відповідність вимогам обраної професії.

Професійне консультування є частиною системи професійної орієнтації, регулятором професійного самовизначення особистості. Це безпосередня допомога оптанту у виборі конкретної професії на основі вивчення особистості, її можливостей та зіставлення отриманої інформації з вимогами професії, що забезпечує максимальне врахування об'єктивних та суб'єктивних умов професійного вибору. Професійне консультування стимулює рефлексію людини щодо перспектив її особистісного та професійного самовизначення, дає їй певні орієнтири для оцінки власної готовності до реалізації намічених професійних планів. Коли людина

орієнтується на масові професії (придатні для багатьох), допомога консультанту полягає в пошуку особистісного сенсу майбутньої діяльності.

Профконсультування може бути підготовчим, підсумковим і уточнювальним. Розроблено різні профорієнтаційні технології, що відрізняються за ступенем складності та завданнями, які стоять перед ними. Широко використовуються психодіагностичні засоби.

Найбільш узагальненою у вітчизняній науці є запропонована Б. Федоришиним [28] та його школою психолого-педагогічна система профорієнтації, в основу якої покладено системно-діяльнісний підхід. У цій моделі існують два важливі напрями профорієнтаційної роботи: опосередкована орієнтація і безпосередня, які відрізняються ступенем опосередкованого чи безпосереднього впливу на процеси професійного самовизначення, на особистість опантанта з боку інших формуючих чинників. Загалом підструктури опосередкованої, безпосередньої орієнтації та спеціалізації утворюють цілісну психолого-педагогічну структурну модель.

Основними елементами структурної моделі системи професійної орієнтації є: преоптація, професійна просвіта (профінформація), організація суспільно-корисної і виробничої праці, профконсультація, профвідбір, переорієнтація, професійна підготовка, професійна адаптація.

Ми зупинимося на основних компонентах системи профорієнтації, що використовуються закладах освіти.

Професійна просвіта - це ознайомлення здобувачів із світом праці, професій, з проблемами професійного самовизначення. Здобувачі дізнаються про соціально-економічні, психофізіологічні особливості тих чи інших професій, про потреби конкретного району, міста в кадрах. Професійну інформацію розуміють як систему заходів по накопиченню та розповсюдженню інформації про зміст та перспективи сучасних професій, їх вимоги до особистості, форми та умови оволодіння різними спеціальностями, можливості професійно-кваліфікаційного зростання, стан та потреби на

ринку праці. Така система спрямована на формування професійних інтересів, намірів та мотивації особистості.

Професійна діагностика - вивчення здобувачів з метою вироблення рекомендацій у виборі професії, профілю, подальшої сфери розвитку. Діагностика здійснюється фахівцями (медиками, психологами, педагогами) шляхом використання різних методик. У процесі діагностики вивчаються особливості вищої нервової діяльності здобувача, стан його здоров'я, інтереси, ціннісні орієнтації, установки на вибір професії. Професійна діагностика в ЗП(ПТ)О застосовується з метою виявлення індивідуально-типологічних особливостей здобувача та використання отриманих даних для планування особистісно-спрямованого освітнього процесу.

Професійна консультація розглядається як науково-обґрунтована система взаємодії педагога та здобувача по наданню рекомендацій з професійного самовизначення. На цьому етапі встановлюється відповідність між вимогами, які висуваються до професії, та індивідуально-психологічними особливостями особистості

Згідно з Положенням про професійну орієнтацію молоді, яка навчається, професійне самовизначення являє собою постійний процес самопізнання, формування професійної спрямованості, професійних намірів, життєвої і професійної траєкторії, обрання напрямів підвищення кваліфікації чи зміни професії, який здійснюється на всіх стадіях освітньої та трудової діяльності особистості [23].

Профорієнтаційну роботу диференціюють на допрофесійний і професійний періоди [1].

Кожний з періодів містить низку специфічних етапів.

Допрофесійний період має такі етапи: пропедевтичний (дошкільний вік і початкова школа) має на меті сформувати ставлення до себе, соціуму, трудової і професійної діяльності; пошуковий (5-7 класи загальноосвітньої школи) – забезпечує визначення профілю освіти та напряму самореалізації;

визначальний: (8-9 (8-11) класи) передбачає розуміння особистісного смислу самовизначення, стабільної професійної спрямованості (професійних намірів, планів оволодіння професією, освітньої та професійної траєкторії).

Професійний період умовно поділяється на етапи: професійної освіти (заклад професійної (професійно-технічної) освіти або старші класи при наявності професійної підготовки) має сформувати конкурентоспроможного фахівця, здатного до професійної діяльності, продовження навчання і професійного розвитку; адаптаційний (професійна діяльність) має забезпечити повноцінну реалізацію людини у професії.

Саме професійний період є базовим для профорієнтаційної роботи у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Як вже вказувалось, в структурі професійної орієнтації виділяють низку взаємопов'язаних компонентів, об'єднаних спільністю мети і єдністю управління: професійна просвіта (інформація), попередня професійна діагностика, професійна активізація, професійна консультація, професійний відбір (добір), соціально-професійна адаптація, професійна переорієнтація, професійне виховання та розвиток і професіографія.

Усі компоненти профорієнтації молоді тісно пов'язані між собою і їх функціонування визначається закономірностями і принципами даної системи в цілому, а поза нею вони втрачають свої функції.

Системотвірним компонентом можна вважати професіографію, бо професійна орієнтація не може бути дієвою без достатньою мірою обґрунтованих відомостей про особливості професій і спеціальностей, їхніх вимог до індивідуальних якостей людини. Відсутність інформації про психологічний зміст професій, медичні перестороги може не дозволить здійснювати профорієнтаційну роботу і мати непередбачувані наслідки.

В умовах професіографічного дефіциту працівникам ЗП(ПТ)О часто доводиться працювати інтуїтивно: на свій розсуд добирати діагностичні методики для професійної консультації чи профдобору. Зазначимо, що

побутові знання про професії не повною мірою висвітлюють латентну, не виражену явно психологічну сторону діяльності і можуть завадити об'єктивній оцінці та привести до помилок фахівця, який здійснює профорієнтаційну роботу.

Проведення профорієнтаційної роботи обов'язково ґрунтується на зіставленні інформації про професії і інформації про особистісні професійно-важливі індивідуальні якості людини. Саме тому основою організаційних та технологічних засад профорієнтації є професіограма – документ, що вичерпно і комплексно описує конкретну професію з позицій психології, педагогіки, технології. Центральним елементом професіограми слід вважати психограму, що детально характеризує професійно важливі психологічні якості фахівця, які дозволяють успішно виконувати професійні функції і навчатись професії.

Однак до цього часу професіографічний матеріал, що міститься в різних джерелах не зазнав узагальнення. Не вироблено загального підходу для його накопичення та аналізу.

Практична актуальність психологічної класифікації полягає в тому, що немає можливості та необхідності знати кожен з кількох тисяч спеціальностей. А водночас відомо, що знання професій є першою умовою ефективної роботи з профорієнтації молоді. Вихід із суперечності між необхідністю знань про світ професій та обмеженістю можливостей знайомства з ним полягає у визначенні груп професій, які, відрізняючись один від одного за об'єктивним змістом, були б спорідненими за психологічними вимогами до працівника.

Професійна орієнтація розпочинається з профінформації – психолого-педагогічної системи організації і проведення навчально-виховної роботи, спрямованої на засвоєння школярами необхідних знань про соціально-економічні, психологічно-педагогічні і психофізіологічні умови правильного вибору професії. Адже вибір професії завжди відбувається на інформаційній

основі. Профінформаційні процеси супроводжують всі складові профорієнтації, пов'язують їх у єдине ціле, й тому профінформація є інтегруючим чинником всієї системи професійної орієнтації.

Управління забезпеченням професійною інформацією дозволяє формувати у здобувачів адекватні їхнім інтересам, здібностям і потребам ринку праці професійні наміри. Важливість забезпечення професійною інформацією процес вибору професії полягає і у тому, що завдяки йому розширюється простір вибору. Чим більше школярі знають інформації про робітничі професії, про їхні вимоги до особистості працівника, про умови праці і про те, де можна здобути ту чи іншу професію, тим усвідомленішим буде їхній вибір.

Отже, професійна інформація регулює вибір професії, дає можливість керувати ним, коректувати його і прогнозувати результат.

Професійне виховання це формування професійних компетентностей та особистісних якостей, професійної культури людини. Професійне виховання здійснюється насамперед у закладі професійної освіти та робочому місці.

Завершальним етапом профорієнтації є професійна адаптація.

Професійна адаптація - це взаємна адаптація працівника та організації на основі поступового включення працівника у виробничий процес у нові професійні, психофізіологічні, соціально-психологічні, організаційно-адміністративні, економічні, санітарно-гігієнічні та побутові умови праці та відпочинок.

Професійна адаптація полягає в активному оволодінні професією, її тонкощами, специфікою, необхідними навичками, прийомами, способами прийняття рішень, щоб діяти в стандартних ситуаціях.

Психофізіологічна адаптація — це пристосування до трудової діяльності на рівні організму працівника в цілому, що призводить до менших

змін у його функціональному стані (менша стомлюваність, адаптація до значних моральних і фізичних навантажень тощо).

Соціально-психологічна адаптація людини до виробничої діяльності - це пристосування до найближчого соціального середовища в колективі, до традицій і неписаних норм колективу, до стилю роботи керівників, до особливостей міжособистісних відносин, що склалися в колективі.

Основні цілі адаптації можна узагальнити так:

- зниження ступеня занепокоєння та невпевненості у нових співробітників;
- зниження плинності кадрів, оскільки, якщо новачки відчують себе незручно на новій роботі то вони можуть відреагувати звільненням;
- економія часу керівника та співробітників, оскільки якісно виконана робота допомагає заощадити час кожного;
- розвиток позитивного ставлення до роботи та задоволення від неї.

Варто зазначити, що у вітчизняних закладах освіти механізм управління процесом адаптації не відпрацьований.

Інформаційне забезпечення процесу адаптації полягає у зборі та оцінці показників його рівня та тривалості. Слід збирати та обробляти інформацію в рамках процедури поточної ділової оцінки кадрів. Для вітчизняних закладів освіти основною проблемою інформаційного забезпечення адаптації є складність накопичення нормативних показників рівня та тривалості адаптації.

Профорієнтація несе в собі значимий для життя людини сенсовірний потенціал; умови пошуку людиною свого місця у світі професій; вивчення своїх індивідуальних особливостей у співвіднесенні з конкретною професією; надання особистісного смислу навчання професії; вносити зміни при необхідності в саму професію.

Охарактеризувавши систему професійної орієнтації, слід зупинитись на особливостях профорієнтаційної роботи в закладах професійної

(професійно-технічної) освіти.

Вирішення проблеми професійної орієнтації молоді залежить від доцільної взаємодії загальноосвітньої школи, закладів професійної (професійно-технічної) освіти всіх рівнів, стейкхолдерів.

Заклади професійної освіти мають вирішувати такі профорієнтаційні завдання:

- брати активну участь педагогічних колективів ЗП(ПТ)О у трудовому вихованні здобувачів загальноосвітніх шкіл, у розвитку їхніх інтересів і нахилів;
- здійснювати формування у учнівської молоді свідомої мотивації професійного вибору;
- інформувати молодь, батьків, учителів загальноосвітніх закладів про зміст сучасних робітничих професій, позитивні зміни у виробничому процесі, сприяти зростанню престижності у робітничих професій, що здобуваються у ЗП(ПТ)О;
- широко інформувати про умови і зміст навчання, про культурну сферу, побутові умови у ЗП(ПТ)О, перспективи працевлаштування і продовження освіти;
- здійснювати професійне виховання осіб, які вступили на навчання до закладів професійної (професійно-технічної) освіти, виховувати у них стабільну професійну спрямованість.

Важливим, навіть центральним аспектом профорієнтаційної роботи ЗП(ПТ)О є формування майбутнього контингенту. Ця робота спрямовується на випускників шкіл, батьків (або опікунів), працівників загальноосвітніх закладів, соціальні служби.

Професійна орієнтація закладів професійної (професійно-технічної) освіти не повинна обмежуватися роботою зі здобувачами загальноосвітніх шкіл. Вона має охоплювати весь освітній процес у ЗП(ПТ)О і забезпечувати формування професійної спрямованості і професійної культури. Зважаючи на

це, технологія професійної орієнтації має бути спрямована не тільки на виявлення індивідуально-психологічних особливостей, професійної спрямованості і здібностей осіб, які бажають вступити до ЗП(ПТ)О, на стадії початкового професійного самовизначення, але й на їх розвиток в процесі професійної освіти. Професійна орієнтація повинна не тільки допомогти оптантам у виборі професії, але визначити перспективи осолодіння професією, побудови життєвого плану, досягнення успіхів у майбутній трудовій діяльності.

Заклади професійної освіти є основною ланкою в системі підготовки кваліфікованих робітничих кадрів, а тому повинні відігравати важливу роль в організації і проведенні профорієнтаційної роботи з молоддю. Тільки системна довготривала профорієнтаційна робота зі здобувачами закладів загальної середньої освіти дозволить забезпечити поліпшення орієнтації молоді на робітничі професії і належне формування контингенту закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Це дозволить набирати на навчання у ЗП(ПТ)О професійно зорієнтовану молодь, що в свою чергу забезпечить підготовку висококваліфікованих працівників, здатних конкурувати на сучасному ринку праці.

У випадках, коли заклад професійної (професійно-технічної) освіти проводить набір за спеціальностями, які не користуються великою популярністю у молоді, доводиться використовувати безліч різних форм інформації про училище та професії, що підготовляються, для того щоб сформувати свій майбутній контингент. Планомірне проведення профорієнтаційних заходів сприяє значному підвищенню популярності робітничих професій серед випускників шкіл. Незалежно від форми передачі, включаючи засоби інформації, необхідно надати особливості можливого адресата отримання цієї інформації. Насамперед необхідно з'ясувати, що він знає про професію. Не має жодного інтересу інформація, більшу частину якої абітурієнт уже отримав. З іншого боку, якщо здобувачі, які вибирають

професію, не розуміють або не приймають отриману інформацію, ефект профорієнтаційної роботи буде дуже незначним. Тому цілі та завдання інформування про професію майбутніх абітурієнтів училищ можуть бути різні. Якщо знання про професії відсутні або вони дуже малі, підліткам слід повідомляти відомості про невідомі або маловідомі професії, користуючись схемою опису професії. Якщо ж у результаті знайомства з абітурієнтами з'ясується, що вони мають неповні, фрагментарні знання про професії, слід дати їм інформацію, яка узагальнювала і систематизувала наявні у них відомості. Повнота знань про професії може бути різною. Не можна розцінювати ці знання як рівнозначні, проте реальність їхнього існування не стає від цього меншою. Незважаючи на неповноту, незакінченість і навіть примітивність у ряді випадків уявлень підлітків про обрану ними професію, саме ці уявлення допомагають їм зробити свій професійний вибір. Таким чином, адресована здобувачам професійна інформація стикається зі стійкими уявленнями, а також раніше засвоєними ними принципами та категоріями, знаннями про мир, суспільство, професію. Подібні уявлення досить складно змінити. У цьому випадку підлітку необхідна така інформація, яка б представила відоме йому в новому світлі, в новій системі відносин. Для цього необхідно пов'язати відому інформацію про професію з новим ієрархічно вищим мотивом до її оволодіння.

Слід відійти від профорієнтації, як короткочасного заходу. Традиційний погляд на профорієнтацію, як на короткочасну вступну кампанію є абсолютно хибним і ретроградним.

Реалізувати завдання, що стоять сьогодні перед колективами ЗП(ПТ)О, можна, використовуючи різноманітні форми і методи профорієнтації, проводячи їх систематично, у тісному зв'язку з колективами загальноосвітніх закладів, роботодавців, громадськості з обов'язковим науково обґрунтованим управлінням.

1.2. Зміст та структура профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів професійної освіти

Розглядаючи місце профорієнтаційної діяльності у роботі педагогічних працівників закладу професійної (професійно-технічної) освіти слід розглянути профорієнтаційну компетентність: її сутність, структуру та функції.

Центральним поняттям, що характеризує рівень придатності педагога до виконання своїх обов'язків є поняття «компетентність». Значення терміну «компетентність» подається у Законі України «Про вищу освіту»: «компетентність - здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей» [1].

Зупинимось на характеристиці понять «професійна компетентність», «професійно-педагогічна компетентність», «профорієнтаційна компетентність».

Рівень професійної компетентності є центральним показником конкурентоздатності. Зокрема професійна компетентність є якісною характеристикою професійної діяльності і головним складником конкурентоспроможності і формується за допомогою складної трансформації інтересів, мотивів, потреб, на основі процесів усвідомлення і переосмислення. Професійна компетентність педагога, вихователя розглядається в багатьох аспектах. Зокрема важливою є профорієнтаційна компетентність - здатність ефективно спрямовувати діяльність з професійного самовизначення здобувачів освіти, професійної адаптації, удосконалення педагогічних кадрів, а також здатності визначати і та практиці втілювати власну освітньо-професійну лінію.

Питання профорієнтаційної компетентності та її формування у педагогів досліджували В. Зінченко [7], В. Харламенко [31], Х. Процко [25]

та інші.

Ми користуємося визначенням профорієнтаційної компетентності педагога, запропонованим В.Зінченком, який розглядає профорієнтаційну компетентність як багаторівневе і багатовекторне утворення особистості, яке забезпечує здатність до організації профорієнтаційної роботи зі здобувачами, належного обґрунтованого добору кадрів, створення умов для успішної адаптації молодих педагогів та формування власної професійної траєкторії, професійної мобільності та конкурентоздатності.

Отже, компетентність і професіоналізм є головними чинниками суб'єктної реалізації індивіда. При цьому регулювальним чинником професійного зростання та творчої активності педагога є самосвідомість як сталий комплекс уявлень та суджень про себе, свої вміння, навички і можливості.

Основними функціями профорієнтаційної компетентності педагога закладу професійної (професійно-технічної) освіти є: профорієнтологічна (знання профорієнтації), методична (здатність практично реалізувати профорієнтаційну роботу) і праксеологічна (спрямованість на оптимізацію виконання власних професійних обов'язків) [7].

Будь-який феномен має свою структуру, що відображає його сутність. Перед тим, як визначити складники профорієнтаційної компетентності звернемось до літературних джерел, де ця проблема розглядалась.

У філософському енциклопедичному словнику «структура» (лат. *structura* - будова, розміщення, порядок) - спосіб закономірного зв'язку між складовими предметів і явищ природи та суспільства, мислення та пізнання, сукупність істотних зв'язків між виділеними частинами цілого, що забезпечує його єдність; внутрішня будова чого-небудь. Структура властива об'єктам, що являють собою системи, і виділяється шляхом встановлення сутнісних, відносно стійких зв'язків між їх елементами при частковому або повному абстрагуванні від якісних характеристик цих елементів [29, с.611]

Тобто профорієнтаційна компетентність педагога закладу професійної (професійно-технічної) освіти може бути розглянута з позиції системного підходу, згідно з яким будь-який об'єкт, предмет чи явище мають бути розглянуті з історико-прогностичної, структурно-компонентної, функціональної та управлінської позицій.

З точки зору філософії система (від грецького *systema* - складене з частин, поєднання) - множина елементів, які знаходяться у відношеннях і зв'язках між собою, завдяки чому утворюється певна цілісність, єдність.

Розгляд системи з управлінської позиції виявляє яким чином здійснюється керування системою для забезпечення її оптимального функціонування. а) аналіз можливостей зовнішнього управління; б) аналіз можливостей самоуправління системою з точки зору синергетичного підходу. Дає відповіді на питання: "Як керувати системою?", «Як здійснюється самоуправління і самоорганізація?»).

Окремо слід завжди характеризувати умови та фактори, які впливають на функціонування системи (внутрішні та зовнішні).

Опустимо історичні та прогностичні аспекти дослідження профорієнтаційної компетентності.

Компонентний аналіз передбачає виявлення складових профорієнтаційної компетентності.

Більшість вчених характеризують компетентність через її складові. Зазвичай це п'ять компонентів, які називаються по-різному, але мають спільну структуру: мотиваційний (мотиваційна сфера); когнітивний (знання щодо змісту діяльності); операційний (досвід прояву компетентності в різноманітних ситуаціях; ставлення до діяльності (ціннісна сфера); емоційно-вольова регуляція процесу і результату (регуляторна сфера) [6].

Мотиваційна сфера спрямована на формування стійкого інтересу і пізнавальної активності особистості до професійної діяльності, усвідомленого ставлення і розуміння її ціннісних пріоритетів. Когнітивна

сфера передбачає наявність відповідних знань. Поведінкова сфера характеризується здатністю виконувати певні профорієнтаційні дії. Ціннісна сфера пов'язана з проявом ціннісних орієнтацій, пов'язаних з ставленням до оволодіння профорієнтаційною компетентністю і профорієнтаційною діяльністю. Оцінно-рефлексивна сфера пов'язана зі здатністю до оцінки своєї діяльності і визначення шляхів підвищення її ефективності.

Рефлексія в структурі профорієнтаційної компетентності освітянина передбачає здатності до самоконтролю, самооцінки, осмислення ефективності своїх дій; визначення шляхів подолання негативних сторін своєї особистості і діяльності та опори на сильні сторони.

Рефлексія відповідає за здатність критично оцінювати не тільки результати своєї діяльності, а й рівень власного професійного розвитку, особистісних досягнень, професійно-важливих якостей.

Компетентний педагог повинен володіти рефлексивною здатністю виявлення та постановки профорієнтаційних завдань як по відношенню до своїх підопічних.

Таким чином, профорієнтаційна компетентність майбутніх педагогів професійної освіти полягає у наявності здібностей, знань, умінь, навичок, установок, переконань, поглядів, мотивів, вольових, інтелектуальних якостей, ціннісних орієнтацій, необхідних для проведення профорієнтаційної роботи та характеризується як інтегративна система, яка містить здатність майбутніх педагогів професійної освіти здійснювати професійні функції в процесі профорієнтаційної роботи, враховуючи різні освітні потреби здобувачів загальної середньої, професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти, забезпечуючи обґрунтоване спрямування професійного самовизначення та створюючи умови для його здійснення.

1.3. Стан профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів професійної освіти

Використання діагностичного апарату, наведеного в параграфі 1.3., з метою вивчення стану профорієнтаційної компетентності здійснювалось опитування студентів, педагогів професійної освіти ЗП(ПТ)О. Аналіз отриманих результатів дозволяє констатувати, що проблема організації профорієнтаційної роботи у ЗП(ПТ)О є складною і недостатньо з'ясованою. Основні причини такого явища: недоліки у системі підготовки майбутніх педагогів професійної освіти у закладах педагогічної освіти; недостатнє обґрунтування змісту підготовки до профорієнтаційної роботи.

Тому в ході проведення констатувального етапу експерименту нами було встановлено такі завдання:

- визначити розуміння здобувачами освіти та педагогами ЗП(ПТ)О сутності сучасної профорієнтаційної роботи, форм та методів профорієнтації;
- встановити знання здобувачів щодо місця та значення профорієнтаційної роботи в діяльності викладача професійної освіти (майстра виробничого навчання);
- виявити рівень основних показників сформованості профорієнтаційної компетентності.

У ході нашого дослідження з метою виявлення розуміння студентами та викладачами професійної освіти сутності профорієнтаційної роботи в ЗП(ПТ)О та загальноосвітній школі були проведені опитування. Всього було опитано 72 особи, з них 40 студенти II - 3 курсів професійно-педагогічного коледжу спеціальності «Професійна освіта», денної форми навчання, 12 педагогів коледжу та 20 педагогів професійної освіти (майстрів виробничого навчання) закладів професійної (професійно-технічної) освіти (рис 2.1.).

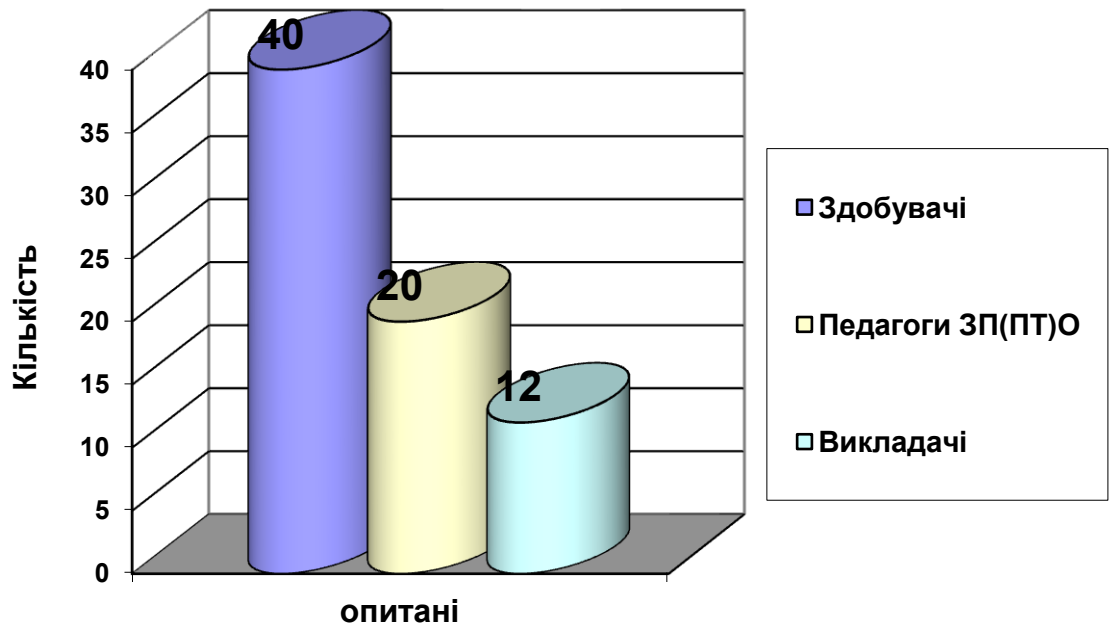

Рисунок 2.1. Обсяг опитаних респондентів

Аналіз відповідей підтвердив факт значного відставання реального стану профорієнтаційної практики від новітніх профорієнтаційних концепцій та парадигм. Зокрема педагоги ЗП(ПТ)О та студенти мало знайомі з профорієнтаційними технологіями, не розуміють їх сутності, не використовують їх у своїй діяльності. Але у ході підготовки майбутніх педагогів ЗП(ПТ)О більшість здобувачів усвідомлюють необхідність знань сучасних підходів до підготовки, організації та здійснення профорієнтаційної роботи.

На запитання анкети «Чи важлива профорієнтаційна робота в ЗП(ПТ)О?» Більшість опитаних дали позитивну відповідь, про що свідчить інформація на рис. 2.2.

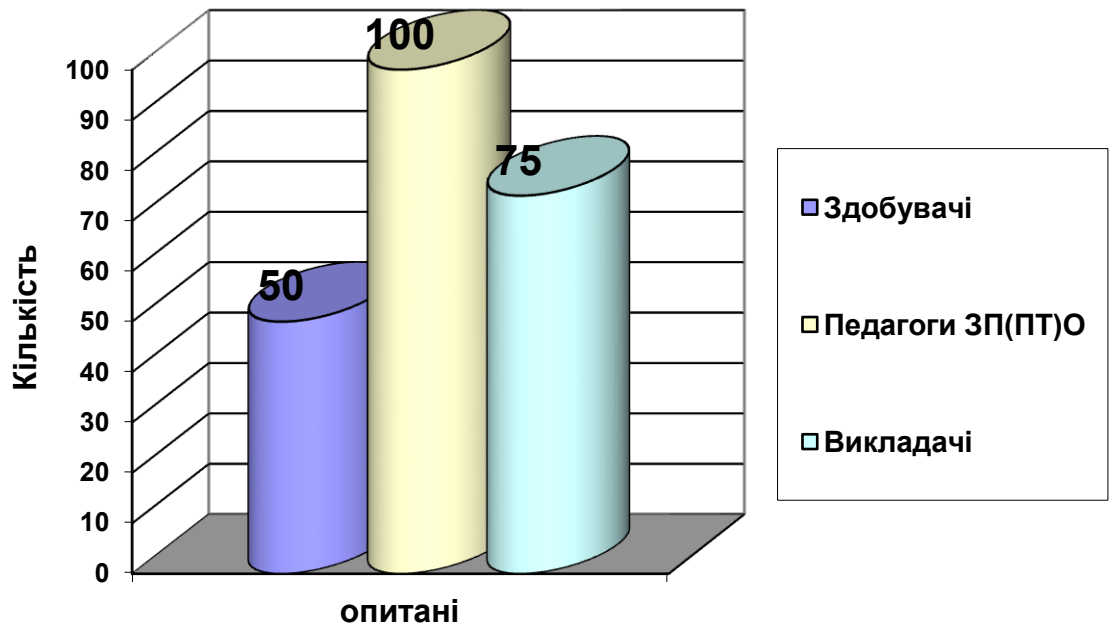

Рисунок 2.2. Оцінка важливості профорієнтаційної роботи у ЗП(ПТ)О (у %)

Метою нашого подальшого дослідження було виявити місце методів та форм профорієнтаційної роботи у системі навчального процесу, у досвіді роботи педагогів професійної освіти. Для цього ми провели діагностування, розробивши опитувальники (Додатки А, Б, В).

Викладачам професійної освіти, вчителям і студентам, які пройшли декілька видів педагогічної практики було поставлене завдання оцінити за п'ятибальною шкалою форми і методи профорієнтаційної роботи зі здобувачами. Найбільш дієвими з точки зору студентів стаціонару є наступні форми і методи профорієнтаційної роботи з, зазначені на рис. 2.3.

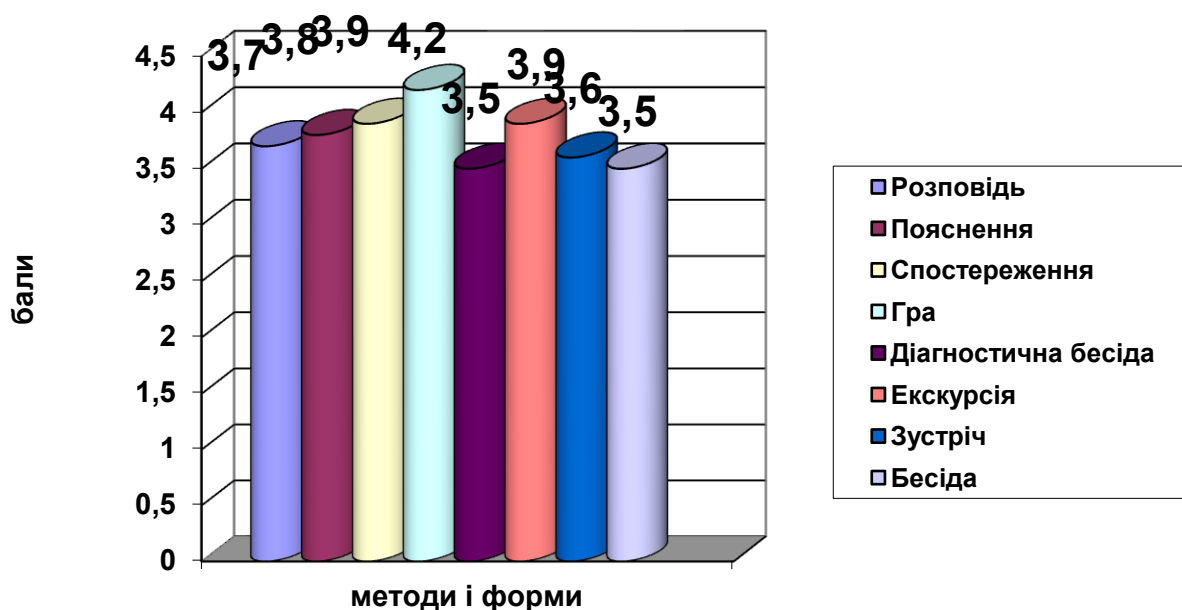

Рисунок 2.3. Оцінка студентами дієвості форм і методів профорієнтаційної роботи

Аналіз відповідей педагогів-практиків та педагогів коледжу виявив домінування вербальних методів. Найчастіше використовують методи бесіди, роз'яснення, пояснення. Серед форм, які використовуються педагогами ЗП(ПТ)О та на які звертається увага викладачами під час підготовки студентів відповідно, перевага надається наступним формам.

Проведені опитування і спостереження за організацією профорієнтаційної роботи педагогами ЗП(ПТ)О виявили однобічне використання методів профорієнтації. Значна частина педагогів надає перевагу декільком «універсальним» способам впливу на свідомість та почуття здобувачів. До найбільш вживаних методів можна віднести вербальні (розповідь, бесіда). Дослідження опитування показало, що є такі методи та форми профорієнтаційної роботи які педагоги не використовують, наприклад, профорієнтаційна рольова гра, профорієнтаційний квест.

До ігор профорієнтаційного спрямування, які пропонуються здобувачам школи як під час уроків, так і в позаурочний час, можна віднести цілий клас ігор, об'єднаних назвами: «Вгадай професію», «Професія на букву ...», «Хто

використовує в роботі?» (назвати професії, які використовують заданий інструмент або матеріал), «Асоціація» (вгадати загадану професію за допомогою асоціативних питань типу «Який запах (колір) в професії?», «Чи пов'язана робота із спілкуванням з людьми?»).

Відповіді на запитання: «На яких уроках у загальноосвітній школі найбільшою мірою реалізується мета та завдання профорієнтаційної роботи?», ми узагальнили в діаграмі, склавши ієрархію навчальних предметів, де на думку студентів якнайповніше реалізується профорієнтаційний компонент (рис 2.5.):

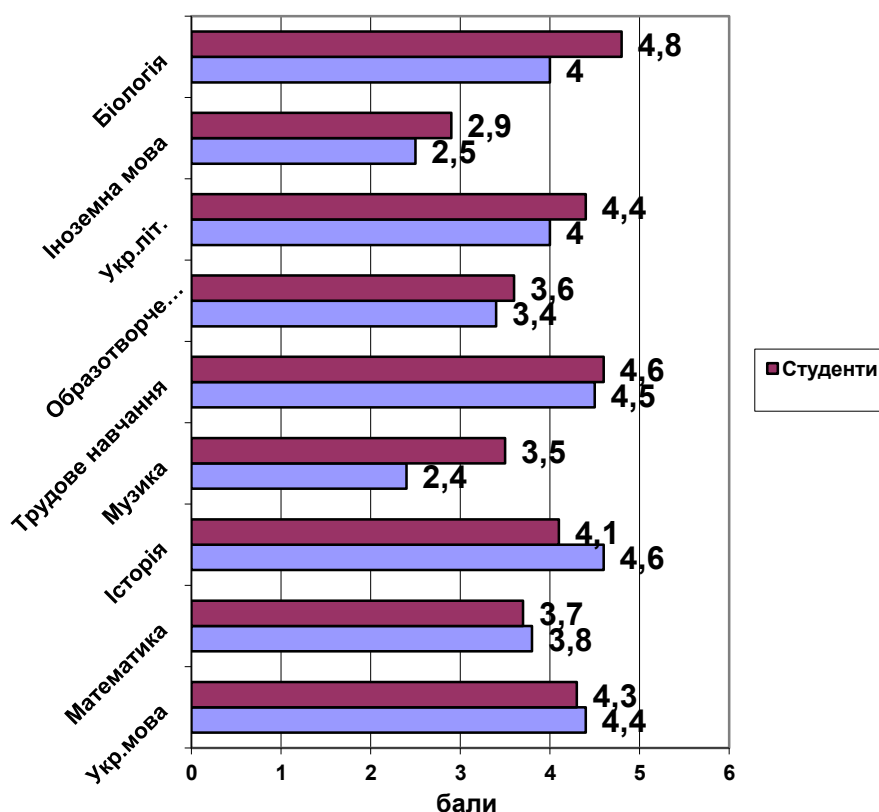

Рисунок 2.5. Оцінка рівня реалізації профорієнтаційних завдань на заняттях.

Аналізуючи відповіді педагогів, стосовно рекомендацій студентам, щодо обрання джерел для підготовки до профорієнтаційної роботи виділяємо наступні: періодика – 75% посилань; методичні посібники – 75%; ЗМІ – 50%; підручники – 66,7%, Інтернет – 83,3%.

Результати опитування свідчать про суттєві відмінності у погляді на методичне забезпечення.

Є декілька причин цього явища, насамперед об'єктивних: недоліки у професійно-педагогічній підготовці майбутніх педагогів (недостатнє ознайомлення студентів із сучасними профорієнтаційними концепціями; низький рівень засвоєння теорії та методики організації профорієнтаційної роботи, несформованість необхідних профорієнтаційних умінь; відсутність достатнього стимулювання профорієнтаційної роботи. А також деякі суб'єктивні причини: небажання працювати творчо, вдосконалювати свій науково-теоретичний рівень, методичну майстерність.

Узагальнена самооцінка рівня профорієнтаційної компетентності (готовності до профорієнтаційної роботи) у майбутніх педагогів професійної освіти наведена рис 2.8.).

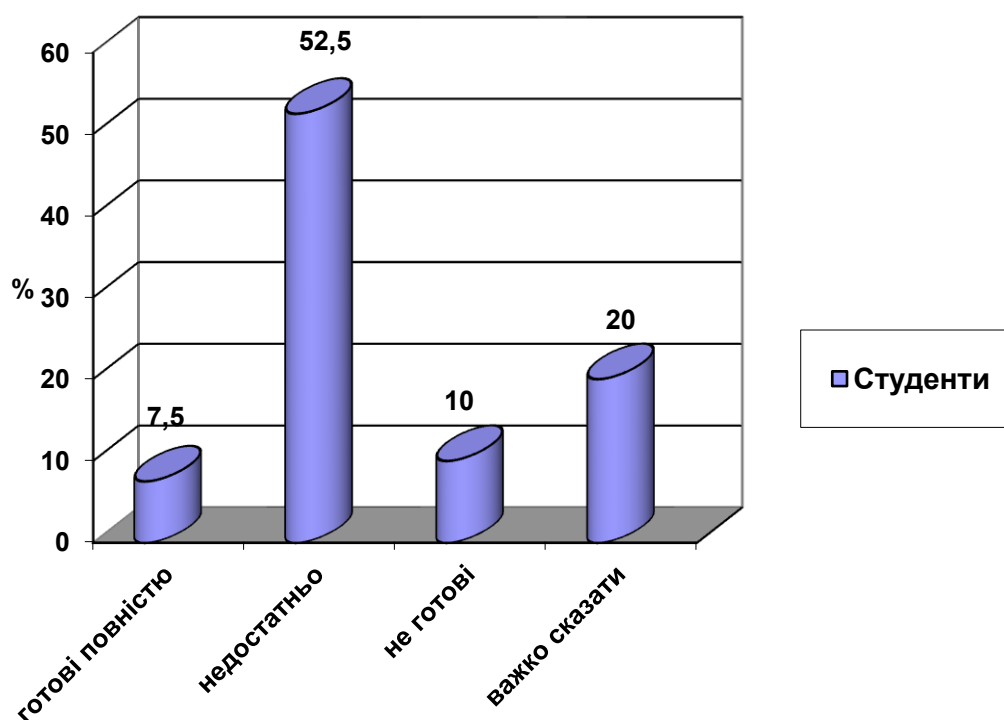

Рисунок 2.8. Самооцінка рівня профорієнтаційної компетентності (готовності до профорієнтаційної роботи) майбутніх педагогів професійної освіти.

Виділяємо ще одне протиріччя: з однієї сторони студенти розуміють значення профорієнтаційної роботи в ЗП(ПТ)О і загальноосвітній школі, а з іншого – не вміють реалізувати профорієнтаційну діяльність у освітньому процесі, бо на педагогічних практиках перед ними не ставилася безпосередня мета навчитися застосовувати профорієнтаційні знання в реальних умовах.

Для того, щоб виявити реальний рівень когнітивного (інформаційного) компонента профорієнтаційної компетентності, нами був розроблений тест, який містив питання як відкритого типу, так і з поданими варіантами відповідей.

Перш за все, ми визначали ступінь розуміння студентами сутності професійної орієнтації (рис.2.9).

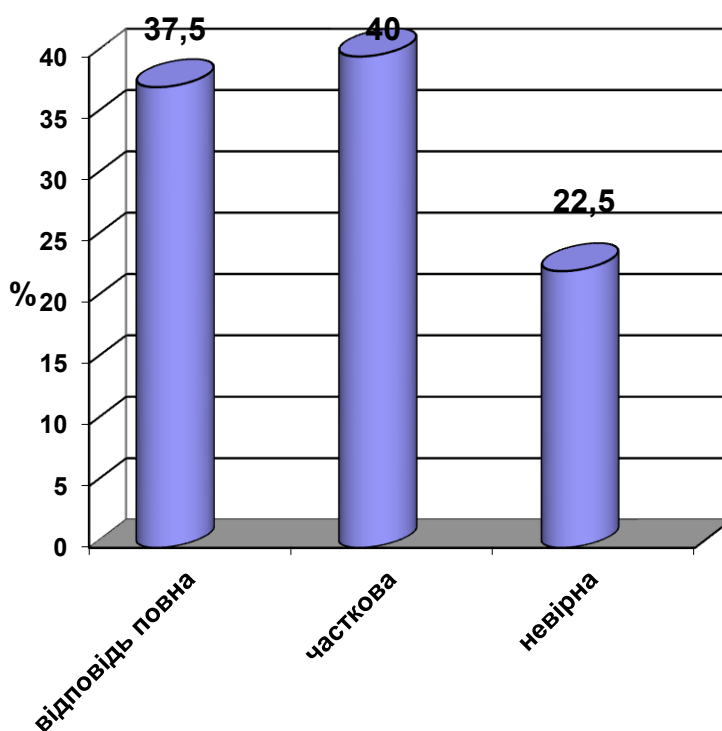

Рисунок 2.9. Оцінка рівня знань профорієнтаційної термінології.

Для впевненості у знаннях з основ профорієнтації ми запропонували відповісти на запитання: «Які завдання профорієнтаційної роботи в ЗП(ПТ)О?». Більшість опитаних студентів (70%) стверджують, що основним

завданням є ознайомлення здобувачів зі світом професій, та забезпечення набору в ЗП(ПТ)О (50%), незначна частка вказали, що забезпечення професійного самовизначення молоді (35%).

На запитання «Кого з вчених, що працювали над проблемами профорієнтації Ви знаєте?», майже ніхто не зміг дати відповідь.

Аналізуючи результати діагностики можна стверджувати, що рівень знань респондентів з основ профорієнтаційної роботи низький. Це може свідчити про: недостатнє ознайомлення студентів із сучасними профорієнтаційними концепціями; низький рівень засвоєння теорії та методики організації профорієнтаційної роботи; несформованість профорієнтаційних умінь: визначати мету, завдання, моделювати тощо; завдань на використання профорієнтаційної роботи під час проходження педагогічної практики.

Висновки до першого розділу

На основі матеріалу, викладеного у 1-му розділі можна зробити такі висновки:

Професійна орієнтація є науково обґрунтованою системою взаємопов'язаних економічних, соціальних, медичних, психологічних і педагогічних заходів, спрямованих на активізацію процесу професійного самовизначення та реалізації здатності до праці особи, виявлення її здібностей, інтересів, можливостей та інших чинників, що впливають на вибір професії або на зміну виду трудової діяльності. Основними компонентами системи професійної орієнтації є: преоптація, професійна просвіта (профінформація), організація суспільно-корисної і виробничої праці, профконсультація, профвідбір, переорієнтація, професійна підготовка, професійна адаптація. Серед функцій, які виконує профорієнтація виділяють соціальну, економічну, медико-біологічну та психолого-педагогічну.

Характеризуючи особливості профорієнтаційної роботи в закладах професійної (професійно-технічної) освіти, слід відзначити, що вона має бути цілеспрямованою, планомірною, перманентною. Насамперед вона спрямована на забезпечення свідомого вибору робітничої професії та підвищення рівня престижності і затребуваності робітничих професій.

У зв'язку з цим визначаються основні завдання профорієнтації закладів професійної (професійно-технічної) освіти:

участь педагогічних колективів ЗП(ПТ)О у трудовому вихованні школярів, у розвитку їхніх інтересів і нахилів;

формування у молоді, що навчається, активності і спрямованості на вибір робітничих професій і ЗП(ПТ)О;

широке інформування педагогів і випускників загальноосвітніх закладів, батьків і всіх зацікавлених осіб про професії, які здобуваються у ЗП(ПТ)О, перспективи працевлаштування і продовження навчання;

роз'яснення інформації про умови вступу на навчання, матеріальне забезпечення, зміст і організацію освітнього процесу, побутові умови, можливості для відпочинку і культурного дозвілля;

організація професійного виховання здобувачів, які отримують професію у ЗП(ПТ)О, формування у них якостей, необхідних для успішної подальшої професійної діяльності.

Зважаючи на окреслені завдання, робота закладів професійної (професійно-технічної) освіти з формування майбутнього контингенту має три адресати: молодь, батьки, педагогічні колективи шкіл. Їх реалізація вимагає: компетентності осіб, які проводять профорієнтаційну роботу, їх уміння зрозуміло розкрити не тільки зміст праці (особливо психологічний) за тією чи іншою професією, але й роль робітника в управлінні виробництвом; професійної майстерності керівників гуртків технічної творчості; синхронності у профорієнтаційній роботі зі здобувачами працівників шкіл, ЗП(ПТ)О, батьків, громадськості.

Важливою у діяльності педагога є профорієнтаційна компетентність - здатність ефективно спрямовувати діяльність з професійного самовизначення здобувачів освіти, професійної адаптації, удосконалення педагогічних кадрів, а також здатності визначати і та практиці втілювати власну освітньо-професійну лінію.

Профорієнтаційна компетентність виконує в структурі особистості та діяльності педагога такі основні функції: профорієнтологічну, методичну і праксеологічну. В її структурі виділяють мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний і оцінно-рефлексивний компоненти.

З метою вивчення стану профорієнтаційної компетентності здійснювалось опитування студентів, педагогів коледжу та практичних працівників ЗП(ПТ)О. У ході дослідження з метою виявлення розуміння студентами та викладачами сутності профорієнтаційної роботи в ЗП(ПТ)О і загальноосвітній школі були проведені опитування. Всього було опитано 72 особи, з них 40 студенти II - 3 курсів професійно-педагогічного коледжу спеціальності «Професійна освіта», денної форми навчання, 12 педагогів коледжу та 20 педагогів професійної освіти закладів професійної (професійно-технічної) освіти

Аналіз відповідей підтвердив факт значного відставання реального стану профорієнтаційної практики від новітніх профорієнтаційних концепцій та парадигм. Зокрема педагоги ЗП(ПТ)О та студенти мало знайомі з профорієнтаційними технологіями, не розуміють їх сутності, не використовують їх у своїй діяльності. Але у ході підготовки майбутніх педагогів ЗП(ПТ)О більшість здобувачів усвідомлюють необхідність знань сучасних підходів до підготовки, організації та здійснення профорієнтаційної роботи.

Аналізуючи результати діагностики можна стверджувати, що рівень знань респондентів з основ профорієнтаційної роботи низький. Це може свідчити про: недостатнє ознайомлення студентів із сучасними

профорієнтаційними концепціями; низький рівень засвоєння теорії та методики організації профорієнтаційної роботи; несформованість профорієнтаційних умінь: визначати мету, завдання, моделювати тощо; завдань на використання профорієнтаційної роботи під час проходження педагогічної практики.

РОЗДІЛ 2. ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

2.1. Умови формування профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів професійної освіти

Аналіз результатів опитувань, тестування, бесіди з майстрами виробничого навчання та студентами дозволяють стверджувати, що майбутні педагоги ЗП(ПТ)О недостатньо володіють знаннями стосовно: особливостей організації освітнього процесу в загальноосвітній школі; методики проведення профорієнтаційної роботи з орієнтації школярів на робітничі професії спільно з загальноосвітніми закладами. Також можна стверджувати, що під час навчання у студентів практично не сформовані здатності, пов'язані з плануванням, організацією, контролем, аналізом профорієнтаційної роботи.

З метою заповнення прогалин у підготовці майбутніх майстрів виробничого навчання до проведення профорієнтаційної роботи слід упровадити в освітній процес професійно-педагогічного коледжу науково обґрунтовану технологію підготовки здобувачів до такого виду діяльності. Але при цьому постає питання визначення умов, що забезпечать формування у майбутніх майстрів виробничого навчання профорієнтаційної компетентності.

Педагогічні умови формування профорієнтаційної компетентності - це чинники, що забезпечують успішність і ефективність формування всіх її компонентів у процесі професійної підготовки майбутніх педагогів професійної освіти.

На основі аналізу літературних джерел, змісту навчального матеріалу та методики підготовки майбутніх педагогів професійної освіти в умовах коледжу, а також результатів власних досліджень нами було виділено такі

основні педагогічні умови:

1. *Розуміння здобувачами важливості роботи закладів професійної (професійно-технічної) освіти з орієнтації здобувачів загальноосвітніх шкіл на робітничі професії.* Вона розглядається як в аспекті реалізації потенціалу особистості, так і з погляду задоволення потреб регіону, країни кваліфікованими робітничими кадрами.

Означена умова реалізується насамперед під час вивчення дисциплін Вступ до спеціальності; Організація та методика професійної освіти; Організація та методика виховної роботи.

2. *Визначення та реалізація можливостей навчальних дисциплін підготовки майбутніх майстрів виробничого навчання щодо формування у них профорієнтаційної компетентності.*

Ця умова реалізується шляхом детального аналізу ОПП підготовки майбутніх майстрів виробничого навчання, навчальних програм дисциплін психолого-педагогічної та фахової підготовки.

Зосередження зусиль педагогів різних дисциплін на формуванні профорієнтаційної компетентності майбутнього майстра виробничого навчання, забезпечення комплексності впливу – дуже складна проблема. Хоча підготовка педагога є процесом цілісним, поділ на предметні галузі є досить умовним, насправді взаємодія між цикловими комісіями педагогів коледжу натикається на великі труднощі. Вона потребує координації зусиль з боку деканату. Реалізація зазначеної умови здійснювалась шляхом організації міжкафедральних семінарів, запрошення педагогів на ці семінари тощо.

3. *Узагальнення профорієнтаційних знань студентів під час вивчення міжпредметного комплексу «Методика профорієнтаційної роботи в закладах професійної (професійно-технічної) освіти».*

Реалізація зазначеної умови передбачає включення до програми навчальної дисципліни тем, що узагальнюють знання студентів щодо

особливостей освітнього процесу в ПТНЗ і школі, методики здійснення спільної профорієнтаційної діяльності.

Важливим у цьому плані є виконання студентами міждисциплінарного проекту шляхом залучення їх до пошукової діяльності з метою вивчення навколишнього професійного середовища, закладів загальної середньої освіти, аналізу їх інтернет-сайтів; складання програми спільної профорієнтаційної роботи ЗП(ПТ)О і школи; розроблення сайту для представлення професій ЗП(ПТ)О тощо.

Численними дослідженнями встановлено, що метод проектів є важливим компонентом системи продуктивної освіти і нестандартним, нетрадиційним способом організації освітніх процесів через активні способи дій (планування, прогнозування, аналіз, синтез), спрямованих на реалізацію особистісно-орієнтованого підходу [2, с. 10].

Велике, а іноді й вирішальне значення методу проектів у формуванні профорієнтаційної компетентності майбутнього майстра виробничого навчання зумовлено його перевагами. Є низка досліджень, присвячених позитивним аспектам методу проектів в освітньому процесі [14].

Метод проектів ставить за мету розв'язання окресленої проблеми, зокрема навчальної, яка передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів, засобів навчання, а з іншого – інтегрування знань, умінь з різних галузей науки та виробництва; забезпечує продуктивний зв'язок теорії та практики; залучення до проектної діяльності тих, хто навчається сприяє формуванню особистісних утворень, становленню життєвих принципів та цінностей.

Проект має містити: систему сформованих «проектних» цілей; фізичні об'єкти, системи, соціальні процеси, які створюються та (або) оптимізуються для практичної реалізації «проектних» цілей; розроблені і затверджені проектні документи – програми, плани, розрахунки, кошторис тощо; необхідні ресурси – матеріальні, фінансові, трудові, часові; комплекс

управлінських рішень, заходів, спрямованих на практичну реалізацію цілей проекту [15, с. 8].

Виконання міждисциплінарного проекту дає змогу збагатити індивідуальний досвід майбутніх педагогів не тільки у проєктній діяльності, але й у діяльності комплексного застосовувати знань, умінь для розв'язання нових пізнавальних практичних завдань.

4. Цілеспрямоване формування у студентів профорієнтаційної компетентності під час педагогічної практики.

Для логічного завершення теоретичного навчання слід внести зміни у програму педагогічної практики через пропонування додаткових завдань: скласти перелік закладів загальної середньої освіти регіону, проаналізувати їхній контингент; проаналізувати план виховної роботи школи з огляду профорієнтаційної роботи; проаналізувати стан спрямованості здобувачів на робітничі професії ЗП(ПТ)О та рівень готовності до професійного самовизначення; розробити рекомендації щодо покращення співробітництва окремої школи з ЗП(ПТ)О; провести один із запланованих профорієнтаційних заходів (зустріч, конкурс, екскурсія тощо).

Визначені педагогічні умови, функції, завдання майстрів виробничого навчання ЗП(ПТ)О у профорієнтаційній роботі, а також обґрунтовані структура, критерії, рівні дають можливість розроблення змісту процесу формування профорієнтаційної компетентності.

2.2. Модель та зміст процесу формування профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів професійної освіти

З метою вивчення змісту профорієнтаційної підготовки майбутніх педагогів ЗП(ПТ)О нами було проаналізовано освітньо-професійну програму фахової передвищої освіти освітньо-професійного ступеня «Фаховий молодший бакалавр». Спеціальність: 015.36 Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості). Кваліфікація: Майстер виробничого навчання.

Перш за все слід виділити складові ОПП, на які слід звернути увагу в процесі підготовки майбутніх педагогів професійної освіти до профорієнтаційної роботи.

Це такі освітні компоненти: ПК. 1.1. Вступ до спеціальності; НК.2.2.1 Психологія; НК.2.2.2 Педагогіка; НК.2.2.8 Організація та методика професійної освіти; НК.2.2.10 Організація та методика виховної роботи; НК.2.2.11 Навчальна практика; НК.2.2.13 Педагогічна безвідривна (пробні уроки); НК.2.2.14 Педагогічна (на робочому місці майстра виробничого навчання); ВК.3.2.1 Основи науково-педагогічних досліджень/науково-дослідна робота в закладі освіти.

Навчальний курс «Організація та методика виховної роботи», розділ «Методика виховної роботи». Його мета полягає у забезпеченні адаптації теоретичних знань майбутніх педагогів ЗП(ПТ)О до рівня практичних умінь з проблеми педагогічної діагностики, прогностичного моделювання виховного процесу у формі планування виховної роботи зі здобувачами, організації виховного процесу та здійснення поточного і підсумкового контролю результатів виховної діяльності. В процесі викладу курсу лектор може акцентувати увагу на методах і формах профорієнтаційної роботи, впровадження програми підготовки здобувачів до вибору майбутнього профілю в навчально-виховний процес. Основними темами, де ця проблема може детально розглядатися є:

- Тема 1.4. Педагогічні засади добору і використання діагностичних методів у системі виховної роботи.

1. Діагностичні методи їх функції та зв'язок з методами виховання. Діагностична функція виховання.

2. Місце діагностичних методів в системі педагогічного процесу.

3. Класифікація методів педагогічної діагностики.

4. Психолого-педагогічні умови добору та застосування діагностичних методів як поліфункціонального педагогічного явища.

- Тема 1.5. Місце методів пізнання, самопізнання та саморегуляції в системі педагогічної роботи.

1. Від пізнання до виховання особистості.
2. Роль самовиховання та технології його здійснення
3. Класифікація методів пізнання, самопізнання та саморегуляції.
4. Психолого-педагогічні умови ефективного поєднання методів пізнання та саморегуляції з методами виховання.

5. Критерії вивчення виховної роботи через вивчення її інструментів.

- Тема 2.2. Особливості застосування методів формування свідомості особистості та умови їх застосування у реалізації різних напрямів виховної роботи.

1. Традиційний підхід до класифікації методів виховання. Елементи творчого підходу до класифікації системи виховних методів.

2. Система методів формування свідомості особистості та вимоги їх застосування в різних напрямках виховної роботи.

3. Особливості використання методів формування вищих почуттів та методів направленої мотивації, як провідного інструментарію у вихованні базових елементів свідомості дитини.

4. Роль інформативних методів у формуванні провідних елементів людської свідомості. Психологічно-педагогічні умови застосування професійно-значимих методів.

5. Методи роботи з інформаційними носіями. Технологія обговорення літературних творів та фільмів після групового перегляду.

- Тема 2.3. Реалізація умов ефективного застосування методів організації діяльності, спілкування та формування позитивного досвіду суспільної поведінки здобувачів за рахунок поєднання завдань різних напрямів виховної роботи.

1. Класифікація методів організації діяльності та позитивного досвіду суспільної поведінки. Особливості педагогічного моделювання методів привчання, вправ та тренування.

2. Роль педагогічної вимоги та громадської думки як супроводжуючих методів виховання.

3. Технологія застосування методів прогнозування та створення виховних ситуацій. Їх роль в інтегруванні результатів різних напрямів виховної роботи.

4. Умови застосування методу гри з метою формування в здобувачів позитивного досвіду суспільної поведінки.

- Тема 2.7. Методичні основи здійснення роботи з батьками здобувачів.

1. Роль стилю взаємовідношень вчителя з батьками здобувачів. Вибір стилю в залежності від можливої ситуації та поставлених перед педагогом задач. Практична апробація запропонованих ситуативних варіантів, її груповий аналіз та індивідуальна корекція.

2. Методи педагогічного стимулювання інтересів батьків до прояву особистісних характеристик їх дітей в урочний та позаурочний період (взаємовідвідування, консультація, розповідь, показ). Умови їх застосування в педагогічній практиці.

3. Методика проведення батьківських зборів.

4. Форми залучення батьків до виховної роботи з учнівським колективом.

Наведені вище кілька прикладів є лише незначною частиною тих тем, де можна подати та реалізувати основи підготовки до профорієнтаційної роботи в закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Аналогічно аналізуючи інші програми, ми дійшли висновку, що в підготовці студентів до педагогічної діяльності незначну роль відводять підготовці майбутніх майстрів виробничого навчання до профорієнтаційної

роботи. Тому нами був розроблений міжпредметний комплекс «Методика профорієнтаційної роботи в закладах професійної (професійно-технічної) освіти», характеристику якого наводимо нижче.

Програма міжпредметного експериментального комплексу «Методика профорієнтаційної роботи в закладах професійної (професійно-технічної) освіти»

Програма експериментального міжпредметного комплексу «Методика профорієнтаційної роботи в закладах професійної (професійно-технічної) освіти» передбачає підготовку студентів за спеціальністю 015.36 Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості) до проведення профорієнтаційної роботи в закладах професійної (професійно-технічної) освіти та випускних класах загальноосвітньої школи. Вона включає оволодіння загальними методами, формами, проведення профорієнтаційної роботи в ЗП(ПТ)О та випускних і передвипускних класах з опорою на індивідуальний підхід до здобувача, засвоєння теоретичних і практичних знань з різних сфер трудової діяльності, виховання професійно важливих якостей, вивчення особистості здобувачів, ознайомлення з прийомами, техніками профорієнтаційної роботи, оволодіння основами культури праці.

Навчальними планами підготовки педагогів професійної освіти передбачено вивчення різних циклів дисциплін.

Фундаментальна психолого-педагогічна підготовка здійснюється в процесі вивчення таких дисциплін, як психологія, педагогіка та методики викладання предметів. Таким чином, Міжпредметний комплекс «Методика профорієнтаційної роботи у ЗП(ПТ)О» є одним з важливих засобів у ступеневій підготовці педагогів ЗП(ПТ)О. Цей комплекс не дублює інші дисципліни (педагогіку, психологію тощо), а знаходиться з ними в тісному зв'язку та є міжпредметним.

Викладання комплексу базується на теоретичній і практичній підготовці студентів з різних гуманітарно-лінгвістичних курсів та циклу

фундаментальних і професійно орієнтованих дисциплін, серед яких виділимо курси методичного циклу.

Міжпредметний комплекс «Методика профорієнтаційної роботи в закладах професійної освіти» передбачає форму контролю у вигляді тестового зрізу та виконання комплексних творчих проєктів. У лекційному розділі комплексу розкриваються методологічні основи профорієнтаційної роботи, форми і методи її проведення як у закладах загальної середньої освіти так і закладах професійної (професійно-технічної) освіти. В окремих темах виділена організація позанавчальної роботи.

Самостійна робота студентів складається з двох видів: репродуктивної, для формування необхідних умінь і навичок і творчої навчальної методичної підготовки, яка стимулює становлення профорієнтаційної активності особистості майбутнього майстра виробничого навчання.

З низки тем студенти готують плани-конспекти занять та виховних заходів профорієнтаційного спрямування. Всі навчальні заняття й творчі доробки складатимуть необхідний дидактичний матеріал для проведення майбутніх профорієнтаційних занять, в тому числі й під час педагогічної практики.

Такий підхід до комплексу забезпечує підготовку майбутніх педагогів з метою знайомства здобувачів шкіл зі світом професій, підвищення престижності робітничих професій та забезпечення належного професійного виховання здобувачів ЗП(ПТ)О.

Загальна кількість годин - 18, лекцій - 8 , практичних - 4 , семінарських -2, самостійна робота студента - 28 .

Навчально-тематичний план міжпредметного комплексу «Методика профорієнтаційної роботи у закладах професійної (професійно-технічної) освіти».

1. Генезис та трансформація профорієнтаційної роботи.

2. Принципи профорієнтаційної роботи.
3. Зміст та форми профорієнтаційної роботи в загальноосвітній школі і закладах професійної (професійно-технічної) освіти.
4. Структура профорієнтаційної роботи.
5. Профорієнтація в системі особистісно-зорієнтованого навчання.
6. Міждисциплінарні зв'язки.
7. Позанавчальна профорієнтаційна робота.
8. Професійна кар'єра.
9. Досвід профорієнтаційної роботи освітніх закладів регіону, міста. Розробка заходів профорієнтаційного спрямування.
10. Підсумкове заняття. Розв'язання педагогічних задач і завдань, їх аналіз.

Для активізації навчання, здобувачам освіти пропонується обрати види індивідуальних завдань, об'єднаних назвою педагогічного проєкту, наприклад: «Використання інформаційно-комунікаційних технологій в процесі профорієнтаційної роботи в закладі професійної (професійно-технічної) освіти», «Професійна кар'єра педагога ЗП(ПТ)О» тощо.

Перелік видів індивідуальних завдань з орієнтовною кількістю годин на їх виконання наведений у таблиці 2.1. Окрім того кожен студент може запропонувати інше завдання з урахуванням своїх інтересів.

Таблиця 2.1

Види індивідуальних завдань до семінарів по розвитку профорієнтаційної компетентності:

	Вид індивідуального завдання	ільк. ГОДИН
	Розробка профорієнтаційного кросворду з індивідуальної теми	
	Розробка плану-конспекту профорієнтаційного заходу з використанням ІКТ	3

	Розробка комп'ютерної презентації до профорієнтаційного заходу	
	Розробка профорієнтаційної Веб-сторінки	
	Написання доповіді на семінар. Підготовка презентації.	
	Пошук матеріалу до теми семінару з використанням електронних ресурсів	
	Розробка власної кар'єрограми	
	Аналіз результатів дослідження індивідуальних професійно-важливих якостей (не менше 4-методик).	
	Розробка власного резюме	

Кожному здобувачу на першому занятті визначається тема, за якою він має виконати педагогічний проєкт.

На останньому занятті учасники семінару обговорюють виконані завдання. Запровадження наведеного переліку семінарів сприятиме розвитку профорієнтаційної компетентності педагогів закладів загальної середньої освіти.

До курсу розроблено методичні рекомендації «Методика профорієнтаційної роботи у закладах професійної (професійно-технічної) освіти».

Поточний і підсумковий контроль.

Поточний контроль за засвоєнням матеріалу дисципліни проводиться в процесі участі студентів у семінарських, практичних заняттях з відповідних тем, які розглядаються на лекціях, самостійного ознайомлення з літературою даного курсу, оцінки підготовлених рефератних доповідей з обраної теми, усних відповідей на лекціях та письмових творчих робіт.

Завдання на педагогічну практику були доповнені профорієнтаційними заходами: провести екскурсію зі здобувачами 8-9 класів найближчих шкіл до закладу професійної (професійно-технічної) освіти;

визначити контингент випускних класів закладів загальної середньої освіти з фіксацією контактів; провести профорієнтаційний захід у загальноосвітній школі з орієнтацією на робітничі професії.

Організаційно-педагогічна модель формування у майбутніх педагогів ЗП(ПТ)О профорієнтаційної компетентності містить чотири етапи: змістовно-ціннісний, професійно-педагогічного проектування та самовизначення, методичного становлення, узагальнювального коригування та самооцінки. Поділ процесу формування профорієнтаційної компетентності на етапи, ми розглянемо як умовний із метою теоретичного аналізу, оскільки компоненти системи взаємозумовлені, взаємопов'язані та взаємозалежні.

Отже, для проведення ефективної профорієнтаційної роботи у кожного педагога повинні бути наявні необхідні уміння й навички, сформовані професійно-ціннісні якості. Охарактеризуємо домінуючі професійно значимі якості та здатності.

Насамперед, виділимо необхідність формування у них високого рівня професійної самосвідомості, гуманістичних ціннісних настанов, орієнтирів..

Не применшуючи роль змістової підготовки майбутніх педагогів, акцентуємо увагу на виробленні у них потреби, необхідних умінь і навичок професійного самовдосконалення, самоосвіти. Актуальною є теза, що педагог повинен бути інтелектуальною, ерудованою особистістю. Проте враховуючи динаміку розвитку профорієнтаційного процесу, перед викладачем професійної освіти ЗП(ПТ)О постійно постають нові педагогічні завдання, на які не може бути готових вичерпних відповідей. Під час навчання у закладі перед вищої освіти здобувач не може отримати систему знань, яка буде достатньою для подальшої професійної діяльності на декілька десятиліть.

Розглянутий нами підхід передбачає розвиток гностичних (дослідницьких) здібностей, оволодіння вчителями методами й прийомами профорієнтаційної діагностики. Як свідчить досвід, вивчення сформованості

особистісних якостей здобувачів, зазвичай, не відбувається у роботі переважної більшості педагогів. Відповідно до особистісно-зорієнтованого підходу, профорієнтація має базуватись на глибокому вивченні особистості кожного здобувача, тенденцій її розвитку. Різномічне діагностування особистості здобувача повинно випереджати і спрямовувати процес її майбутнього професійного становлення.

Виділимо проєктивно-конструктивні здатності: проєктувальні (здатність до способів проєктування, добору і розвитку завдань-задач у розрахунку на формування важливих якостей в особистості здобувача, знань, навичок, умінь, необхідних у його подальшій діяльності; конструктивні (здатність до способів композиційної побудови знань, які б викликали в здобувачів інтелектуальний, емоційний, практичний відгук). Вважаємо за необхідне поєднати ці здатності в одну групу, оскільки вони тісно взаємопов'язані і повинні формуватися в єдності.

Успіх профорієнтаційної діяльності великою мірою залежить від того, наскільки свідомо, чітко і різнопланово педагог уявляє мету і завдання своєї діяльності в цілому та вміє розробити ієрархію цілей стосовно конкретного етапу освітнього процесу. Проблема цілей у педагогічній діяльності настільки важлива, що її неможливо переоцінити. Правильно сформована і сформульована мета в процесі діяльності виконує структурну і систематизуючу функції.

Кожному педагогу, насамперед, потрібно оволодіти методами й прийомами профорієнтації на репродуктивному рівні. Проте зазначимо, що в умовах оновлення освітнього простору це є лише основою, початковим рівнем формування профорієнтаційної компетентності. Вищим щаблем є вироблення потреби і здатності творчого використання засвоєних профорієнтаційних технологій і методик та вироблення власного стилю професійної діяльності.

Охарактеризуємо алгоритм формування у студентів профорієнтаційної компетентності. Упровадження його в освітній процес має на меті покращення фахової підготовки майбутніх майстрів виробничого навчання (Таблиця 2.2).

Таблиця 2.2

Етапи формування профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів професійної освіти

Назва етапу	Зміст етапу
<p>Теоретико-орієнтаційний</p>	<ul style="list-style-type: none"> - знайомство із сучасними профорієнтаційними концепціями, парадигмами, які базуються на особистісно-зорієнтованому навчанні; - вивчення методологічних, філософських основ профорієнтації, її вихідних принципів; - засвоєння теорії і методики використання конкретних профорієнтаційних методів та їх потенціалу; - порівняння їх з іншими, осмислення переваг в умовах особистісно-зорієнтованого, професійно-спрямованого навчання; - формування гуманістичних цінних орієнтацій та позитивних установок на використання профорієнтаційних методів.
<p>Проективно-моделюючий</p>	<ul style="list-style-type: none"> - профорієнтаційне діагностування колективу та окремих здобувачів; - визначення мети і завдань профорієнтаційної роботи; - окреслення кола позитивних особистісних

	<p>якостей, рис характеру, способів поведінки, які необхідно формувати під час використання даного виду діяльності;</p> <ul style="list-style-type: none"> - вибір конкретного виду педагогічної ситуації (ситуація вибору, успіху, ігрові ситуації, усвідомлення самоцінності тощо), розширення знання про сутність і особливості різних видів профорієнтаційних ситуацій; - моделювання профорієнтаційної роботи з проектуванням спеціальних обставин, передбаченням ходу і розв'язання, накреслення ймовірних дій здобувача; - продумування змісту профорієнтаційних дій.
<p style="text-align: center;">Підготовчо- організаційний</p>	<ul style="list-style-type: none"> - добір методичних прийомів, завдяки яким будуть реалізовані завдання профорієнтаційної роботи; - продумування засобів емоційного впливу на почуття, засобів активізації емоційної сфери; - складання «технологічної карти» профорієнтаційної ситуації (епізоду), яка може мати таку структуру: <ul style="list-style-type: none"> - мета, завдання; - умови успішного перебігу; - хід ситуації: міжособистісний діалог, бажані дії здобувачів; - методичні прийоми педагога; - засоби впливу на емоційно-вольову сферу здобувачів;

	<ul style="list-style-type: none"> - передбачувані труднощі; - прогнозування форми профорієнтаційного впливу.
Реалізаційно-практичний	<ul style="list-style-type: none"> - пошук форми профорієнтації, в межах якої профорієнтаційна робота буде найбільш ефективно зреалізована (за умови відповідної форми і змісту); - підбір одночасно декількох варіантів профорієнтаційної роботи; - детальна розробка програми обраної форми профорієнтації; - підготовка методичного обладнання, наочного матеріалу, приміщення; - реалізація форми профорієнтації під час проходження педагогічної практики.
Контрольно-оцінний	<ul style="list-style-type: none"> - самоаналіз проведеної форми профорієнтації, доцільності і результативності створеної профорієнтаційної ситуації згідно із схемою самоаналізу; - порівняння отриманих результатів із поставленою метою та завданнями; - детальний аналіз роботи студентами, які спостерігали реалізацію форми профорієнтації.
Систематизаційно-узагальнюючий	<ul style="list-style-type: none"> - формування висновків про доцільність та результативність профорієнтаційної роботи; - накопичення «банку» профорієнтаційного досвіду власних теоретичних розробок та практичної діяльності, спостереження.

Також важливим є навчання майбутніх педагогів алгоритмів розв'язання профорієнтаційних ситуацій, що дозволить ефективно вирішувати профорієнтаційні завдання в подальшій педагогічній діяльності.

Розв'язання таких ситуацій має здійснюватися у декілька взаємопов'язаних етапів. Кожному етапу відповідає певне запитання, від того, чи зможе майбутній педагог правильно знайти відповідь на нього, буде залежати й результативність кожного наступного етапу зокрема і кінцевого результату в цілому.

Реалізація розробленої моделі у процесі професійної підготовки забезпечує достатній рівень сформованості профорієнтаційної компетентності у майбутніх педагогів професійної освіти закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

2.3. Експериментальна перевірка ефективності технології формування профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів професійної освіти

З метою перевірки ефективності технології формування профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів закладів професійної (професійно-технічної) освіти було організовано і проведено педагогічний експеримент.

Експеримент (з лат. – спроба, дослід) – один із основних методів наукового дослідження, при якому явища вивчаються у спеціально створених і контрольованих дослідником умовах. Саме слово «експеримент» означає дію, спрямовану на створення умов, щоб вивчити певне явище. Як метод пізнання експеримент склався на ґрунті соціальної практики, з якою він зв'язаний та яку він обслуговує [4].

Класичний педагогічний експеримент призначений для перевірки гіпотез.

У експерименті виділяють незалежні (експериментальні фактори) і залежні змінні.

Класичний педагогічний експеримент містить як мінімум 3 основних етапи: констатувальний, формувальний і контрольний.

Основне призначення констатувального етапу експерименту – визначити реальний стан досліджуваного явища. Як вказує С. Гончаренко, констатувальний експеримент має на меті встановлення реального «стану та рівня сформованості деякої властивості або досліджуваного параметра, інакше кажучи, визначається актуальний рівень розвитку досліджуваного явища (властивості тощо)» [3].

Створення програми експерименту, розробка його плану вимагають визначення методологічних засад дослідження, побудови його понятійного апарату та технології вимірювання, визначення умов і обмежень дослідження, формування досліджуваних сукупностей, методів зведення, опрацювання та інтерпретації отриманих даних.

Мета експерименту – перевірити ефективність технології формування профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів професійної освіти, побудованої на запропонованій моделі.

Залежна змінна експерименту – рівень профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів професійної освіти.

Незалежна змінна – технологія формування профорієнтаційної компетентності, побудована на запропонованій моделі.

Гіпотеза дослідження: Забезпечити достатній рівень сформованості профорієнтаційної компетентності у майбутніх педагогів професійної освіти можна, якщо у процесі професійної підготовки виконати такі умови: 1. Забезпечення розуміння важливості орієнтації здобувачів на робітничі професії; 2. Реалізація можливостей навчальних дисциплін щодо формування профорієнтаційної компетентності; 3. Узагальнення профорієнтаційних знань студентів під час вивчення міжпредметного комплексу «Методика

профорієнтаційної роботи в закладах професійної (професійно-технічної) освіти». 4. Цілеспрямоване формування у студентів профорієнтаційної компетентності під час педагогічної практики шляхом постановки додаткових завдань.

Методика оцінки прояву залежної змінної описана у п.1.3.

У експерименті взяли участь 40 здобувачів освіти спеціальності 015.17 Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості).

У академічних групах було більше студентів, але для простоти підрахунків обрали по 20 осіб з кожної групи.

Перше опитування та тестування студентів проводилося в першому семестрі навчання (2020 р.). Експеримент проводився на базі професійно-педагогічного коледжу. Дані отримані в першому семестрі будемо вважати за вихідними.

Для порівняння результатів стосовно ефективності запропонованої методики, нами було зроблено повторне тестування студентів з метою виявлення кількісної та якісної різниці в даних та перевірки практичної дієвості розробленої технології навчання та поліпшення знань з профорієнтаційної роботи. Отримані результати ми занесли в порівняльні таблиці і відобразили графічно.

Після проведення повторного тестування ми отримали наступні відповіді на питання стосовно сутності профорієнтаційної роботи. Отримані дані наведені на діаграмі (рис. 2.13.).

За отриманими порівняльними даними ми можемо констатувати, що відповіді респондентів суттєво покращилися. Це свідчить про успішне засвоєння поданого матеріалу міжпредметного комплексу.

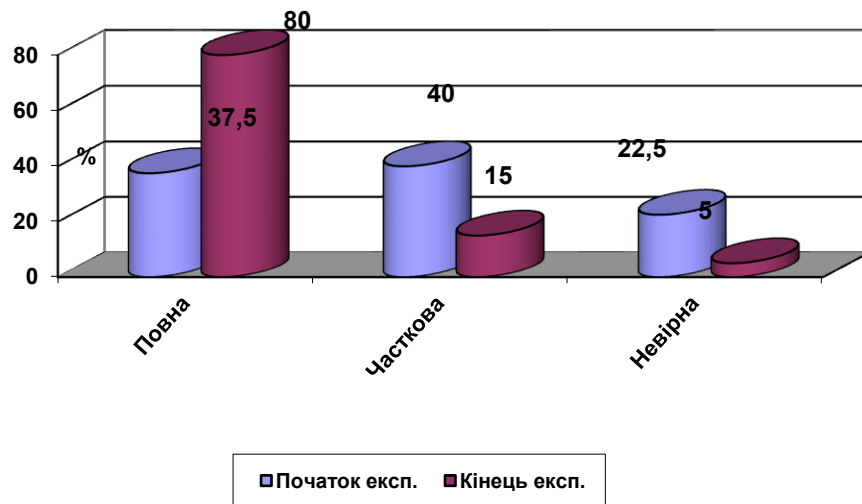

Рисунок 2.13. Знання студентами сутності профорієнтації

Аналізуючи відповіді на питання «Які методи вивчення профорієнтаційних інтересів, нахилів, намірів особистості Ви знаєте?» отримали наступні результати (рис. 2.14.):

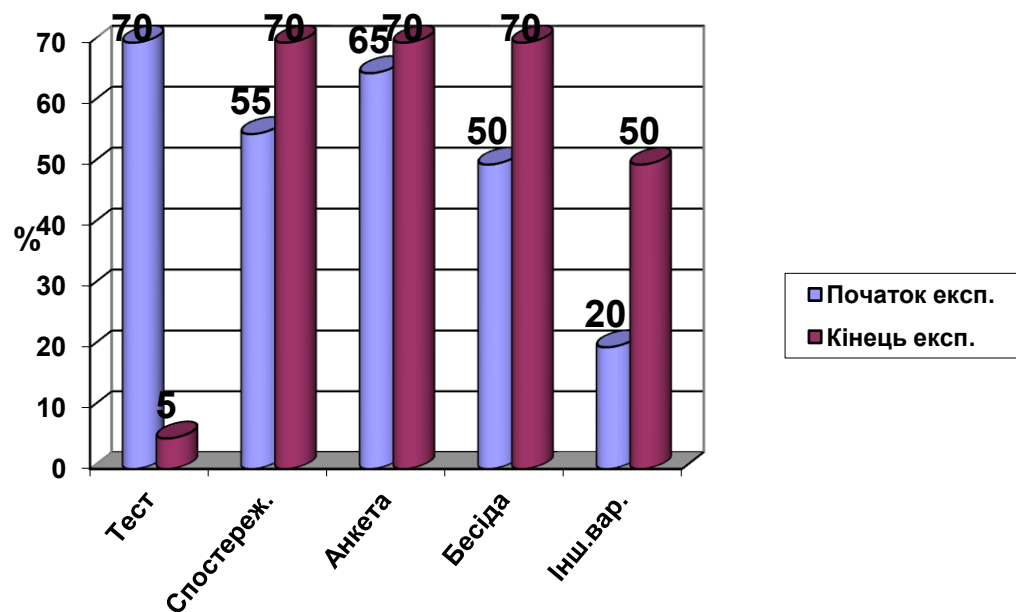

Рисунок 2.14. Знання студентами методів вивчення професійної спрямованості

Кількість посилань на тестову методику та анкетування зменшилася порівняно з вихідними даними, що свідчить про якісне засвоєння знань з особливостей профорієнтаційної роботи. Бо тест застосовується більше для вивчення інших якостей, а не спрямованості. Спостерігаємо підвищення

інтересу до використання методу бесіди, як важливого джерела профорієнтаційної інформації.

За порівняльними даними, ми бачимо, що знання з основ профорієнтаційної роботи покращилися, що може вважатись достатнім аргументом для визнання дієвості Міжпредметного комплексу «Методика профорієнтаційної роботи в закладах професійної (професійно-технічної) освіти».

Порівнюючи дані відповідей отриманих на питання «Які компоненти профорієнтаційної роботи Вам відомі?» отримали наступні результати (рис. 2.16.).

Отримані результати свідчать, що значна частина студентів покращила свої знання з основ профорієнтаційної роботою в школі і ЗП(ПТ)О. Це свідчить про достатній рівень знань з основ виховання, психології та організації профорієнтаційної роботи.

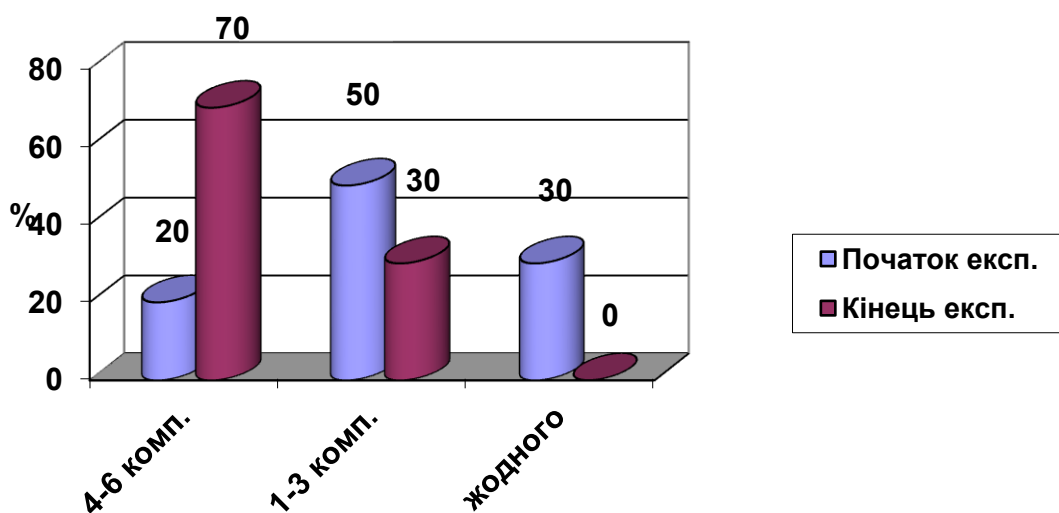

Рисунок 2.16. Знання студентами компонентів профорієнтаційної роботи

Коли студентів повторно запитали «Кого з вчених, що працювали над проблемами профорієнтації Ви знаєте?», то 20% опитаних студентів назвали від 1 до 3; від 4 до 6 осіб – 60%; від 7 і більше назвали лише 20% студентів;

особливу увагу слід звернути на відсутність студентів, що не назвали жодного прізвища. Результати кардинально різняться з тими, що були зафіксовані на констатувальному етапі експерименту.

Покращення результатів свідчить про те, що студенти спрямовано вивчали праці вчених, вони усвідомлено працювали над питаннями проблеми проведення профорієнтаційної роботи в школі та ЗП(ПТ)О, розширили свої знання в цій сфері.

За даними повторного тестування ми отримали наступні результати:

- підвищення знань з основ профорієнтаційної роботи;
- розширення знань з основ застосування профдіагностичних методик;
- оптимізація процесу засвоєння профорієнтаційних методів;
- підвищення рівня розуміння значення профорієнтаційної роботи.

Висновки до другого розділу

На підставі здійсненого вивчення психолого-педагогічної літератури нами визначено критерії та показники оцінювання профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання: Мотиваційно-ціннісний (Сформованість комплексу мотивів та ціннісних орієнтацій, що відповідають цілям та завданням професійної орієнтації); . Когнітивний (Наявність комплексу психолого-педагогічних знань, що дозволяють здійснювати профорієнтаційну роботу); Операційний (Володіння уміннями підготовки та проведення профорієнтаційної роботи); Рефлексивний (Здатність до рефлексії у процесі різних видів діяльності, пов'язаної з профорієнтаційною роботою)

На основі аналізу виділених критеріїв та їхніх показників встановлено такі рівні готовності майбутніх педагогів професійної освіти до профорієнтаційної діяльності: 1.Початковий, 2.Низький, 3.Середній

(репродуктивний) рівень, 4. Достатній (конструктивний) рівень .

Вести мову про високий рівень профорієнтаційної компетентності у межах навчання у закладі передвищої освіти немає сенсу, бо цього рівня можуть досягти тільки педагоги з достатнім досвідом практичної роботи.

На основі аналізу психолого-педагогічної та методичної літератури і досвіду закладів професійної (професійно-технічної) освіти нами виокремлені такі організаційно-педагогічні умови, що забезпечують ефективність і дієвість формування профорієнтаційної компетентності педагогів професійної освіти в умовах професійно-педагогічного коледжу: 1. Забезпечення розуміння важливості орієнтації здобувачів на робітничі професії; 2. Реалізація можливостей навчальних дисциплін щодо формування профорієнтаційної компетентності; 3. Узагальнення профорієнтаційних знань студентів під час вивчення міжпредметного комплексу «Методика профорієнтаційної роботи в закладах професійної (професійно-технічної) освіти». 4. Цілеспрямоване формування у студентів профорієнтаційної компетентності під час педагогічної практики.

На основі теоретичного аналізу та вивчення практики роботи педагогічних закладів розроблена організаційно-педагогічна модель формування у майбутніх педагогів професійної освіти профорієнтаційної компетентності в процесі професійної підготовки.

Вона містить: мету (формування здатності до проведення профорієнтаційної роботи як у загальноосвітній школі так і в ЗП(ПТ)О); етапи формування (змістовно-ціннісний, професійно-педагогічного проектування та самовизначення, методичного становлення, узагальнювального-коригування та самооцінки); педагогічні умови, охарактеризовані вище; компоненти (гносеологічно-аксіологічний, акмеологічний, праксеологічний, рефлексивний). Всі складові моделі перебувають у діалектичному взаємозв'язку і взаємообумовленості.

Реалізація розробленої моделі у процесі професійної підготовки забезпечує достатній рівень сформованості профорієнтаційної компетентності у майбутніх педагогів професійної освіти закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

З метою перевірки ефективності технології формування профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів закладів професійної (професійно-технічної) освіти було організовано і проведено педагогічний експеримент.

Мета експерименту – перевірити ефективність технології формування профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів професійної освіти, побудованої на запропонованій моделі.

Залежна змінна експерименту – рівень профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів професійної освіти.

Незалежна змінна – технологія формування профорієнтаційної компетентності, побудована на запропонованій моделі.

Гіпотеза дослідження: Забезпечити достатній рівень сформованості профорієнтаційної компетентності у майбутніх педагогів професійної освіти можна, якщо у процесі професійної підготовки виконати наведені вище умови.

У експерименті взяли участь 40 здобувачів освіти спеціальності 015.17 Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості).

За отриманими порівняльними даними ми можемо констатувати, що відповіді респондентів суттєво покращилися.

Отримані результати свідчать, що значна частина студентів покращила свої знання з основ профорієнтаційної роботи в школі і ЗП(ПТ)О. Це свідчить про достатній рівень знань з основ виховання, психології та організації профорієнтаційної роботи.

За даними повторного тестування ми отримали наступні результати:

- підвищення знань з основ профорієнтаційної роботи;

- розширення знань з основ застосування профдіагностичних методик;
- оптимізація процесу засвоєння профорієнтаційних методів;
- підвищення рівня розуміння значення профорієнтаційної роботи.

РОЗДІЛ 3. ОХОРОНА ПРАЦІ І ТЕХНІКА БЕЗПЕКИ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ.

3.1. Загальні положення по забезпеченню охорони праці у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Умови та безпека праці, їх підтримання та поліпшення – це самостійне та важливе завдання соціальної політики кожної сучасної індустріальної країни, яку вирішує така невід'ємна частина, як охорона праці. Рівень безпеки будь-якої роботи на виробництві багато в чому залежить від рівня правового забезпечення цих питань, тобто від якості та повноти відповідних вимог і нормативних правових актів. Вирішення існуючих проблем у галузі охорони праці потребує ефективної співпраці між усіма учасниками освітнього процесу та здобувачами освіти, а також реалізації відповідних програм на державному та місцевому рівні, спрямованих на радикальне покращення умов праці та безпеки праці.

Реалізація цих програм дозволить розробити та впровадити науково обґрунтовану державну систему наглядової, освітньої, методичної та контрольної діяльності у галузі безпеки та охорони праці; адаптувати правову базу з охорони праці та техніки безпеки до вимог і директив Європейського Союзу; вирішувати питання наукового, методичного та інформаційного забезпечення охорони праці на національному та регіональному рівні та багато іншого, що дозволяє комплексно вирішувати проблеми охорони праці, з метою забезпечення пріоритету життя та здоров'я працівників на підприємствах швейної галузі; створити безпечні та здорові умови праці на швейних підприємствах усіх видів.

Інструктаж з охорони праці зі здобувачами у процесі навчання проводиться відповідно до Постанови про порядок навчання та перевірки знань з охорони праці в установах, органах, організаціях на підприємствах

Міністерства освіти і науки України. затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 22 листопада 2017 р. № 1514, зареєстровано у Міністерстві юстиції України 14 грудня 2017 р. за № 1512/31380 (Додаток Е).

Вступний курс з охорони праці в освітньому закладі проходить в Управлінні з охорони праці, безпеки життєдіяльності перед початком професійної освіти. Доручення дає керівник служби охорони праці або особа, якій доручено це завдання від імені керівника навчального закладу. Така вказівка вноситься до Журналу вступного інструктажу з охорони праці працівників.

Первинний інструктаж з охорони праці на робочому місці із студентами проводиться:

- перед початком проходження виробничої практики безпосередньо на робочому місці, на першому занятті у навчально-виробничому цеху (полігоні, будівельному майданчику, лабораторії тощо) навчального закладу чи навчального закладу;
- перед виконанням будь-якого навчального завдання, пов'язаного з використанням різних пристроїв, механізмів, інструментів, матеріалів тощо.

Планові заняття з охорони праці зі здобувачами освіти проводяться у разі порушення вимог правил охорони праці, що може або призведе до травм, нещасних випадків, пожеж тощо. Під час професійної освіти у майстернях, лабораторіях, навчальних центрах та освітніх закладах, навчальних лабораторіях.

Позаплановий інструктаж з охорони праці проводиться для тих, хто йде на навчання виробниче і на виробниче стажуванні, проводиться безпосереднім керівником (викладачем, майстром (тренером) виробничого навчання в освітній установі або керівником структурного підрозділу, магістром, тренером, майстром).

Перепідготовка з охорони праці зі здобувачами освіти проводиться тільки на робочому місці, під час навчання на підприємстві або стажування у

закладах освіти, у строки, встановлені правилами охорони праці, що застосовуються у галузі або у роботодавця, з урахуванням конкретних умов праці, якщо це навчання (практика) розраховане на певний період, але не рідше:

- для роботи з підвищеним ризиком – 1 раз на 3 місяці;
- для інших робіт – 1 раз на 6 місяців.

Цільові навчальні курси з охорони праці проводяться зі здобувачами освіти:

- у разі їх участі у ліквідації аварії чи стихійного лиха;
- під час виконання робіт, на які відповідно до законодавства дано погодження, наказ чи доручення.

Первинний, повторний, позаплановий курс навчання з техніки безпеки завершується перевіркою знань у формі усної розмови або за допомогою технічних засобів та перевіркою отриманих знань інструктором з безпечних методів роботи.

Інструкції з безпеки життєдіяльності (охорона здоров'я, протипожежний захист, радіаційний захист, контроль стихійного лиха, безпека дорожнього руху, надзвичайні заходи, безпека будинку тощо) проводяться зі студентами та реєструються відповідно до правил навчання.

Вступний інструктаж з безпеки життєдіяльності проводиться один раз на рік перед початком занять, а також при зарахуванні або реєстрації працівників охорони праці, що навчаються в освітній установі, або особами, яким доручені ці завдання за наказом керівника освітньої установи. .

Перше навчання з безпеки життєдіяльності проводиться:

- на початку навчального року перед уроком у будь-якому офісі, лабораторії, майстерні, спортзалі тощо;
- перед відпусткою;
- перед початком діяльності поза освітнім закладом, якщо у навчальному процесі використовуються небезпечні або шкідливі фактори;

- перед виконанням будь-якого завдання, пов'язаного з використанням різних матеріалів, інструментів, пристроїв, на початку уроку, уроку, лабораторії, практичних занять тощо.

Початкову підготовку з питань безпеки життєдіяльності проводять вчителі, куратори груп, майстри виробничого навчання та ін. Інструктаж проводиться як зі здобувачами, так і з іншими учасниками, які беруть участь у позакласних заходах.

Щоб уникнути нещасних випадків на роботі, необхідно проводити профілактичні заходи. Щоб мати змогу ефективно проводити профілактичні заходи, усунути шкідливі та небезпечні виробничі фактори, запобігати нещасним випадкам у майстернях необхідно чітко дотримуватися встановлених правил, про які майстер або викладач повинен часто нагадувати здобувачам освіти. Здобувачів освіти потрібно готувати до того, що за технікою безпеки і охороною праці повинен кожен в першу чергу слідкувати самостійно і такі правила повинні бути життєво необхідними і в майбутньому, щоб уникнути випадків на виробництві, що загрожують життю та здоров'ю працівників.

Для ознайомлення з нормами і видами охорони праці здобувачів потрібно із самого початку освітнього процесу, так як в майбутньому це буде їх невід'ємна частина, як фахівців швейної галузі. Саме з цією метою і виконується розробка відповідних програм, якими передбачено вивчення умов праці робітників - виявлення та усунення шкідливих та шкідливих впливів, небезпечні виробничі чинники на робочому місці, різновиди травм та нещасних випадків на виробництві, захворюваність та заходи впливу шкідливих та небезпечних факторів в цих областях, а саме: вдосконалення організаційних заходів з охорони праці, модернізація або заміна пристроїв та технології, лікувально-профілактичні заходи, застосування колективних та індивідуальних захисних можливостей робітника на робочому місці.

3.2. Характеристика техніки безпеки на підприємствах швейної промисловості.

Легка промисловість України охоплює галузі, що виробляють товари народного споживання — тканини, одяг, взуття, предмети галантереї тощо. Серед них текстильна промисловість — провідна галузь легкої промисловості, яка займається переробкою натуральних, штучних і синтетичних волокон.

Працівники текстильної промисловості в залежності від технологічного процесу піддаються впливу багатьох шкідливих виробничих факторів. До них належать освітлення, електроустановки та електросилове обладнання, пил, рівень шуму.

- Одним з основних небезпечних для здоров'я працюючих є хімічні фактори впливу, до яких відноситься луги, кислоти, сполуки хлору, барвники, формальдегід, сірчистий вуглець та ін. Основним шляхом надходження хімічних речовин до організму людини є дихальні шляхи. За умови неодноразових впливів хімічні речовини викликають гострі чи хронічні отруєння організму [32].

Для скорочення виробничих ризиків в текстильній промисловості, роботодавець повинен звернути увагу на питання зазначені у вимогах нормативно-правових актів з охорони праці, а саме:

- вимоги до території підприємства, виробничих споруд та приміщень;
- освітлення;
- вентиляція і опалення
- водопостачання і каналізація
- електроустановки і електросилове обладнання
- вимоги до розміщення технологічного обладнання та організації робочих місць;

- вимоги до забезпечення працівників засобами індивідуального захисту.

Основними завданнями по забезпеченню безпечних умов праці є обладнання приміщень підприємств вентиляцією та опаленням, водопостачанням і каналізацією. Застосування вентиляції повинно бути обґрунтоване розрахунками, які підтверджують забезпечення необхідного повітрообміну, температури та стану повітряного середовища.

Кожне підприємство повинно бути забезпечене подачею води:

- для санітарно-гігієнічних потреб;
- для виробничо-технічних потреб;
- для потреб зовнішнього і внутрішнього пожежогашіння.

Проаналізувавши стан травматизму в даній галузі, слід зробити висновки, що основними причинами настання нещасних випадків, є:

- не виконання посадовими особами своїх обов'язків щодо створення безпечних умов праці працівникам;
- не виконання самими працівниками вимог інструкцій з охорони праці щодо безпечного виконання робіт;
 - не використання засобів індивідуального захисту працівниками під час виконання робіт та інші [32].

Для попередження травматизму керівникам підприємств слід звернути увагу на неухильне дотримання вимог законодавства про працю, нормативно-правових актів, виконання інструкцій з охорони праці, як керівниками підрозділів так і безпосередньо працівниками підприємств.

Основоположним документом у галузі охорони праці на підприємствах швейної галузі є «Правила охорони праці для швейного виробництва». Ці Правила поширюються на всіх суб'єктів господарювання незалежно від їх підпорядкування і форм власності та на працівників цих підприємств, які займаються швейним виробництвом, проектуванням, реконструкцією, монтажем, налагоджуванням (Додаток Ж).

Правила регламентують безпечне виконання робіт та технологічних процесів у швейному виробництві.

Вимоги цих Правил є обов'язковими для всіх працівників, які беруть участь у проектуванні, будівництві та експлуатації підприємств швейного виробництва, для роботодавців, які організують безпечну роботу на виробництві та контролюють роботу з охорони праці на підприємствах швейного виробництва.

Природне освітлення повинно бути максимально використане. Для захисту працівників від прямих сонячних променів необхідно застосовувати штори, жалюзі тощо.

Робочі місця, крім загального, повинні мати місцеве освітлення.

Машини повинні бути обладнані світильниками денного світла для забезпечення нормованої освітленості і рівномірного світлового потоку на робочу поверхню машини.

Під час організації процесів підготовчо-розкрійного виробництва повинні бути передбачені:

місця збереження тканин і деталей крою;

вільний доступ до обладнання, місць зберігання тканин і деталей крою;

механізація вантажно-розвантажувальних робіт.

Розкрійні столи та металева окантовка лекал повинні мати гладку, без задирок, поверхню.

Заточення ножів електророзкрійних машин повинно виконуватись на заточувальному пристрої на машині з включеним електродвигуном у положенні, коли машина відведена з настилу.

На стрічковій розкрійній машині повинні бути спеціальні пристрої, що виключають можливість травмування працівника під час вирізання дрібних деталей.

Розкрій полотна з синтетичних волокон повинен мати запобіжну операцію - накладання на верхній шар крою листка паперу і затискання затискачами з боку, протилежного тому, що розкроюється, щоб уникнути зсування шарів і травмування працівників.

Під час розкроювання синтетичних матеріалів треба уникати оплавлення, з цією метою необхідно застосовувати спеціальне змащування стрічкового ножа.

У разі попадання тканини в паз плоского напрямлювача стрічкового ножа витягувати її потрібно тільки після вимкнення машини та повної її зупинки.

Очищення шківа стрічкової розкрійної машини повинне проводитись спеціальним інструментом.

Для зниження монотонності праці організація процесу пошиття виробів на конвеєрах повинна відповідати вимогам чинного законодавства.

На операціях прасування і пресування необхідно проводити зволоження виробів водою розпилювачами. Робочі місця повинні бути обладнані витяжними пристроями.

Під час операцій обрізки деталей швейних виробів необхідно використовувати пристрої для збирання обрізків.

Контроль і регулювання процесів волого-теплової обробки повинні виконуватись за допомогою приладів (термометри, манометри) і підтримуватись автоматично.

Усі універсальні машини повинні бути обладнані запобіжниками від проколу пальців голкою.

Ниткопротягувачі машин, що значно виступають за корпус у бік працівника, повинні відгороджуватись скобами, ротаційні ниткопротягувачі повинні бути закриті огорожею.

Робочі столи швейних машин повинні мати рівну гладку поверхню.

Машини для пришивання гудзиків та фурнітури повинні бути обладнані прозорими щитками (екранами), що запобігають пораненням працівників шматками голок та гудзиків. Щитки повинні бути заблоковані з пусковим пристроєм.

На гудзикових та закріплювальних машинах човниковий пристрій повинен закриватись щитком.

Пасова передача від електроприводу до головки машини (в зоні над кришкою промислового стола) повинна мати огороження.

На кожній машині повинен бути пристрій для надійної фіксації головки машини у відкинутому положенні.

Для зменшення вібрації відповідно до вимог ДСН 3.3.6.039-99 головки швейних машин необхідно встановлювати на еластичних прокладках, прикріплених до промислового стола, на педалях повинні бути прикріплені гумові килимки.

На роботах зі шкідливими і небезпечними умовами праці, а також роботах, пов'язаних із забрудненням або несприятливими метеорологічними умовами, працівники швейної галузі виробництва забезпечуються безкоштовно спеціальним одягом, спеціальним взуттям та іншими засобами індивідуального захисту відповідно до Положення про порядок забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям та іншими засобами індивідуального захисту.

Висновки до третього розділу

Рівень соціально-економічного розвитку будь-якого суспільства визначається не тільки потужністю виробничих сил та характером виробничих відносин, технічною оснащеністю та професійною підготовленістю працівників, але й багато у чому залежить від стану їхнього здоров'я. Збереження здоров'я працівників та забезпечення безпеки на робочих місцях є одним із головних завдань у законодавчій системі

соціальних гарантій. Одним із оптимальних варіантів реалізації програми є посилення регуляторного впливу держави у напрямку впровадження комплексу заходів профілактики професійно-зумовленої та професійної захворюваності, зменшення факторів шкідливого впливу на організм працівників, скорочення кількості робочих місць зі шкідливими та важкими умовами праці. На думку Н.Ф. Измерова, попередження шкоди для здоров'я працівника порівняно з матеріальними компенсаціями втрати здоров'я є не просто найбільш гуманним, але й найекономічнішим шляхом розвитку суспільства, а збереження здоров'я здорових — найбільш ефективним та дешевим способом профілактики захворюваності працездатного населення [11].

Науково-технічний прогрес, зміни соціальної та демографічної ситуації у країні, наявність національних проектів активізували вивчення умов праці у різних галузях промисловості. Національна легка промисловість є багатогалузевим комплексом з виробництва товарів народного споживання, яка складається із 17 підгалузей [20].

Встановлено, що основоположним документом у галузі охорони праці на підприємствах швейної галузі є «Правила охорони праці для швейного виробництва». Вони регламентують безпечне виконання робіт та технологічних процесів у швейному виробництві.

Вимоги цих Правил є обов'язковими для всіх працівників, які беруть участь у проектуванні, будівництві та експлуатації підприємств швейного виробництва, для роботодавців, які організують безпечну роботу на виробництві та контролюють роботу з охорони праці на підприємствах швейного виробництва.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

На основі результатів проведеного теоретичного та емпіричного дослідження, можна виокремити такі узагальнюючі положення відповідно до поставлених завдань.

Першим завданням дослідження було розкрити сутність, структуру та функції професійної орієнтації.

Професійна орієнтація є науково обґрунтованою системою взаємопов'язаних економічних, соціальних, медичних, психологічних і педагогічних заходів, спрямованих на активізацію процесу професійного самовизначення та реалізації здатності до праці особи, виявлення її здібностей, інтересів, можливостей та інших чинників, що впливають на вибір професії або на зміну виду трудової діяльності. Основними компонентами системи професійної орієнтації є: преоптація, професійна просвіта (профінформація), організація суспільно-корисної і виробничої праці, профконсультація, профвідбір, переорієнтація, професійна підготовка, професійна адаптація. Серед функцій, які виконує профорієнтація виділяють соціальну, економічну, медико-біологічну та психолого-педагогічну.

Характеризуючи особливості профорієнтаційної роботи в закладах професійної (професійно-технічної) освіти, слід відзначити, що вона має бути цілеспрямованою, планомірною, перманентною. Насамперед вона спрямована на забезпечення свідомого вибору робітничої професії та підвищення рівня престижності і затребуваності робітничих професій.

У зв'язку з цим визначаються основні завдання профорієнтації закладів професійної (професійно-технічної) освіти:

участь педагогічних колективів ЗП(ПТ)О у трудовому вихованні школярів, у розвитку їхніх інтересів і нахилів;

формування у молоді, що навчається, активності і спрямованості на вибір робітничих професій і ЗП(ПТ)О;

широке інформування педагогів і випускників загальноосвітніх закладів, батьків і всіх зацікавлених осіб про професії, які здобуваються у ЗП(ПТ)О, перспективи працевлаштування і продовження навчання;

роз'яснення інформації про умови вступу на навчання, матеріальне забезпечення, зміст і організацію освітнього процесу, побутові умови, можливості для відпочинку і культурного дозвілля;

організація професійного виховання здобувачів, які отримують професію у ЗП(ПТ)О, формування у них якостей, необхідних для успішної подальшої професійної діяльності.

Зважаючи на окреслені завдання, робота закладів професійної (професійно-технічної) освіти з формування майбутнього контингенту має три адресати: молодь, батьки, педагогічні колективи шкіл. Їх реалізація вимагає: компетентності осіб, які проводять профорієнтаційну роботу, їх уміння зрозуміло розкрити не тільки зміст праці (особливо психологічний) за тією чи іншою професією, але й роль робітника в управлінні виробництвом; професійної майстерності керівників гуртків технічної творчості; синхронності у профорієнтаційній роботі зі здобувачами освіти працівників шкіл, ЗП(ПТ)О, батьків, громадськості.

Обґрунтуванню сутності та структури профорієнтаційної компетентності педагогічного працівника закладу професійної (професійно-технічної) освіти присвячувалось **друге завдання**.

Важливою у діяльності педагога є профорієнтаційна компетентність - здатність ефективно спрямовувати діяльність з професійного самовизначення здобувачів освіти, професійної адаптації, удосконалення педагогічних кадрів, а також здатності визначати і та практиці втілювати власну освітньо-професійну лінію.

Профорієнтаційна компетентність виконує в структурі особистості та діяльності педагога такі основні функції: профорієнтологічну, методичну і праксеологічну. В її структурі виділяють мотиваційно-ціннісний,

когнітивний, операційно-діяльнісний і оцінно-рефлексивний компоненти.

Третє завдання полягало у виявленні стану профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів професійної освіти.

З метою вивчення стану профорієнтаційної компетентності здійснювалось опитування студентів, педагогів та практичних працівників ЗП(ПТ)О. У ході дослідження з метою виявлення розуміння студентами та викладачами сутності профорієнтаційної роботи в ЗП(ПТ)О і загальноосвітній школі були проведені опитування. Всього було опитано 72 особи, з них 40 студенти II - 3 курсів професійно-педагогічного коледжу спеціальності «Професійна освіта», денної форми навчання, 12 педагогів коледжу та 20 педагогів професійної освіти закладів професійної (професійно-технічної) освіти

Аналіз відповідей підтвердив факт значного відставання реального стану профорієнтаційної практики від новітніх профорієнтаційних концепцій та парадигм. Зокрема педагоги ЗП(ПТ)О та студенти мало знайомі з профорієнтаційними технологіями, не розуміють їх сутності, не використовують їх у своїй діяльності. Але у ході підготовки майбутніх педагогів ЗП(ПТ)О більшість здобувачів усвідомлюють необхідність знань сучасних підходів до підготовки, організації та здійснення профорієнтаційної роботи.

Четверте завдання передбачало розробити критерії оцінки та рівні профорієнтаційної компетентності педагогів професійної освіти.

На підставі здійсненого вивчення психолого-педагогічної літератури нами визначено критерії та показники оцінювання профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів професійної освіти ЗП(ПТ)О: Мотиваційно-ціннісний (Сформованість комплексу мотивів та ціннісних орієнтацій, що відповідають цілям та завданням професійної орієнтації); . Когнітивний (Наявність комплексу психолого-педагогічних знань, що дозволяють здійснювати профорієнтаційну роботу); Операційний (Володіння

уміннями підготовки та проведення профорієнтаційної роботи);
Рефлексивний (Здатність до рефлексії у процесі різних видів діяльності,
пов'язаної з профорієнтаційною роботою)

На основі аналізу виділених критеріїв та їхніх показників встановлено такі рівні готовності майбутніх педагогів професійної освіти до профорієнтаційної діяльності: 1.Початковий, 2.Низький, 3.Середній (репродуктивний) рівень, 4.Достатній (конструктивний) рівень .

Вести мову про високий рівень профорієнтаційної компетентності у межах навчання у закладі вищої (перед вищої) освіти немає сенсу, бо цього рівня можуть досягти тільки педагоги з достатнім досвідом практичної роботи.

Аналізуючи результати діагностики можна стверджувати, що рівень знань більшості студентів з основ профорієнтаційної роботи низький.

Розробити педагогічні умови, зміст та модель формування профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів професійної освіти було **п'ятим завданням** дослідження.

На основі аналізу психолого-педагогічної та методичної літератури і досвіду закладів професійної (професійно-технічної) освіти нами виокремлені такі організаційно-педагогічні умови, що забезпечують ефективність і дієвість формування профорієнтаційної компетентності педагогів професійної освіти в умовах професійно-педагогічного коледжу: 1. Забезпечення розуміння важливості орієнтації здобувачів на робітничі професії; 2.Реалізація можливостей навчальних дисциплін щодо формування профорієнтаційної компетентності; 3. Узагальнення профорієнтаційних знань студентів під час вивчення міжпредметного комплексу «Методика профорієнтаційної роботи в закладах професійної (професійно-технічної) освіти». 4. Цілеспрямоване формування у студентів профорієнтаційної компетентності під час педагогічної практики.

На основі теоретичного аналізу та вивчення практики роботи педагогічних закладів розроблена організаційно-педагогічна модель формування у майбутніх педагогів професійної освіти профорієнтаційної компетентності в процесі професійної підготовки.

Вона містить: мету (формування здатності до проведення профорієнтаційної роботи як у загальноосвітній школі так і в ЗП(ПТ)О); етапи формування (змістовно-ціннісний, професійно-педагогічного проектування та самовизначення, методичного становлення, узагальнювального-коригування та самооцінки); педагогічні умови, охарактеризовані вище; компоненти (гносеологічно-аксіологічний, акмеологічний, праксеологічний, рефлексивний). Всі складові моделі перебувають у діалектичному взаємозв'язку і взаємообумовленості.

Реалізація розробленої моделі у процесі професійної підготовки забезпечує достатній рівень сформованості профорієнтаційної компетентності у майбутніх педагогів професійної освіти.

Шосте завдання магістерської роботи мало на меті експериментально перевірити ефективність розробленої технології формування профорієнтаційної компетентності.

З метою перевірки ефективності технології формування профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів закладів професійної (професійно-технічної) освіти було організовано і проведено педагогічний експеримент.

Мета експерименту – перевірити ефективність технології формування профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів професійної освіти, побудованої на запропонованій моделі.

Залежна змінна експерименту – рівень профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів професійної освіти.

Незалежна змінна – технологія формування профорієнтаційної компетентності, побудована на запропонованій моделі.

У експерименті взяли участь 40 здобувачів освіти спеціальності 015.17 Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості).

За отриманими порівняльними даними ми можемо констатувати, що відповіді респондентів суттєво покращилися.

Отримані результати свідчать, що значна частина студентів покращила свої знання з основ профорієнтаційної роботи в школі і ЗП(ПТ)О. Це свідчить про достатній рівень знань з основ виховання, психології та організації профорієнтаційної роботи.

Сьоме завдання присвячувалось розгляду охорони праці у закладах професійної (професійно-технічної) освіти під час навчання професіям з виготовлення одягу в освітньому закладі та охороні праці на швейному підприємстві.

Майбутні викладачі професійної освіти, як майбутні компетентні фахівці швейної галузі повинні бути ознайомленими з загальновиробничими вимогами з техніки безпеки. Майстри виробничого навчання повинні навчити здобувачів правильного і безпечного поводження з обладнанням, яке є в навчальних майстернях.

Таким чином, завдання роботи виконані у повному обсязі, а отже мета досягнута, проте виконане магістерське дослідження не вичерпує усіх аспектів зазначеної проблеми, серед найближчих напрямків розробок є наукове обґрунтування методики застосування дистанційних технологій у процесі формування професійної компетентності для інших спецдисциплін.

Таким чином, всі **поставлені завдання виконано**.

Виконане дослідження не вичерпує проблеми формування профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів професійної освіти.

В подальшому доцільно більш детально дослідити можливості формування профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів професійної освіти у в умовах дистанційної освіти з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Список використаних джерел

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія . К. : Освіта, 1998. 143 с.
2. Вдовиченко А., Терещук А. Навчання учнів основних етапів проектно-технологічної діяльності. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2004. №4. С.10–13.
3. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження. Методологічні поради молодим науковцям. Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. 278 с.
4. Дружинин В.Н. Экспериментальная психология. Питер. Издательство Питер. 2000. 277 с.
5. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 №1556-VII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>. (дата звернення 12.06.2021).
6. Зимняя И. А. Ключевые компетентности – новая парадигма результата образования. *Высшее образование сегодня*. 2003. № 5. С. 34–42
7. Зінченко В.П. Сутність та функції профорієнтаційної компетентності педагога. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія: Педагогічні науки*. Випуск 37. Частина 2. Глухів, РВВ ГНПУ, 2018. С.31-40.
8. Зінченко В.П., Харламенко В.Б. та інш. Формування профорієнтаційної компетентності педагога: теорія і практика : монографія. Глухів: РВВ ГНПУ імені О. Довженка, 2010. 198 с.
9. Зінченко В.П., Янцур М.С. Теорія і практика розбудови системи професійної орієнтації в сучасних умовах. *Оновлення змісту і методів психології освіти та професійної орієнтації*. Вип.4. Рівне, 1998. С. 4–15.
10. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії. К.; 2000. 265 с.
11. Измеров Н.Ф. Здоровье трудоспособного населения России. *Медицина труда и промышленная экология*. 2005. № 11. С.3-9.

12. Кічук Н.В. Творча особистість вчителя: педагогічні засади формування: навч. посіб. Ізмаїл, 1999.
13. Климов Е.А. Образ мира в разнотипных профессиях: Учеб. Пособие. М. : Изд-во МГУ, 1995. 224 с.
14. Коберник О.М. Розвиток методу проектів у вітчизняній і зарубіжній педагогічній теорії і практиці. *Зб. наук. праць Уманського ДПУ ім. П. Тичини. Спецвипуск*. К.: Наук. світ, 2002. С. 127–130.
15. Коберник О. Проектно-технологічна система трудового навчання. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2003. №4. С.8–12.
16. Конвенція про професійну орієнтацію та професійну підготовку в галузі розвитку людських ресурсів N 142. Генеральна конференція Міжнародної організації праці. URL: https://xn--80aagahqwyibe8an.com/download/konventsiya-pro-profesiynu-orientatsiyu-1975-22270.html#google_vignette
17. Концепція державної системи професійної орієнтації населення. Кабінет Міністрів України. Постанова від 17 вересня 2008р. № 842. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/842-2008-%D0%BF#Text>
18. Краткий психологический словарь. / Под ред. А.В. Петровского. М. : Просвещение. 1987. 447 с.
19. Линенко А.Ф. Теорія і практика формування готовності студентів педагогічних вузів до професійної діяльності: автореф. док. пед. наук : 13.00.01 . Київ, 1996. 42 с.
20. Лотоцька-Дудик У.Б., Крупка Н.О. Особливості умов праці та вплив їх на здоров'я працівників легкої промисловості. *Environment & Health*. 2016. №3. С.60-67. URL: <https://oaji.net/articles/2016/1827-1474445307.pdf>
21. Моргун В.Ф. Багатовимірна психодіагностика досягнень учня як перший крок професійної освіти. *Практична психологія та соціальна робота*. 2006. №1. С. 1 – 5.

22. Мак-Клеланд Д. Мотивация человека. Спб.: Дом Питер, 2007. 672с.
23. Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається. Затверджено наказом Міністерства освіти України, Міністерства праці України і Міністерства у справах молоді і спорту України від 2 червня 1995 року N 159/30/1526. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0198-95#Text>.
24. Гуржин Т.О. Профорієнтаційна робота педагога закладів професійно-технічної освіти. ДПТНЗ «Броварський професійний ліцей». URL: <https://vseosvita.ua/library/proforientacijna-robot-pedagoga-zakladiv-profesijno-tehnicnoi-osviti-210667.html>
25. Процько Х.В. Характеристика критеріїв та рівнів сформованості профорієнтаційної компетентності майбутніх вчителів технологій. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія «Педагогічні науки»*. Чернігів : ЧДПУ, 2009. № 71. С. 121–124.
26. Прошицкая Е.Н. Джон Холланд о выборе профессии. *Школа и производство*. 1993, № 4. С. 13-15.
27. Пряжникова Е.Ю., Пряжников Н.С. Профорієнтація: Учеб.-метод. Пособие для студ. высш. учеб. заведений М., 2006. 496 с.
28. Федоришин Б.О. Психолого-педагогічні основи професійної орієнтації: дис. ...д-ра пед. наук / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. К., 1996. 383 с.
29. Філософський енциклопедичний словник. За ред. В. І. Шинкарука. Київ :Абрис. 2002. 752 с
30. Фукуяма С. В. Теоретические основы профессиональной ориентации. М. : МГУ, 1989. 108 с.
31. Харламенко В.Б. Дидактичні основи курсу профорієнтації в підготовці вчителя трудового навчання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. К. 2002. 205 с.

32. Шкідливий вплив виробничих факторів на працівників текстильної промисловості. *Охорона праці і пожежна безпека*. URL: <https://oppb.com.ua/news/shkidlyvyy-vplyv-vyrobnychyh-faktoriv-na-pracivnykiv-tekstylnoyi-promyslovosti>

33. Янцур М. С. Словник-довідник з професійної орієнтації: навчальний посібник. Київ. Видавничий дім «Слово». 2013. 176 с.

ДОДАТКИ

Анкета для студентів денної форми навчання

Шановний колего!

Просимо Вас дати відповіді на запитання, що стосуються підготовки вчителів майбутніх педагогів професійної освіти закладів професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О) до профорієнтаційної роботи. Надана Вами інформація буде використана виключно в наукових цілях.

Профорієнтація – це система підготовки особистості до свідомого вибору майбутньої професії.

1. Курс _____,
група _____

2. Чи важлива профорієнтаційна робота в ЗП(ПТ)О?

а) дуже важлива	☐	г) неважлива	☐
б) важлива	☐	д) не потрібна	☐
в) не дуже важлива	☐		

3. Чи доцільно викладачам професійної освіти проводити профорієнтацію в загальноосвітній школі?

Відповідь обґрунтуйте

4. Які завдання профорієнтаційної роботи реалізуються в ЗП(ПТ)О? _____

5. Оцініть за п'ятибальною шкалою форми, методи профорієнтаційної роботи з учнями загальноосвітньої школи. Найефективніші – «5», ефективні – «4», мало ефективні – «3», неефективні – «2», застарілі – «1».

Методи	Форми	
а) роЗП(ПТ)Овись ☐	а) екскурсі ☐	а)
індивідуальні ☐		
б) пояснення ☐	б) зустріч ☐	б)
групові ☐		
в) спостереження ☐	в) бесіда ☐	
г) гра ☐	г) рольова гра ☐	
д) діагностична бесіда ☐		

Ваш варіант _____

6. З яких джерел учні школи можуть отримати інформацію про світ професій? Вкажіть їх, якщо такі Вам відомі. _____

7. На яких навчальних заняттях у загальноосвітній школі найбільшою мірою реалізуються мета та завдання профорієнтаційної роботи? Оцініть за п'ятибальною шкалою: «0» – не реалізується, «1» – вибіркова реалізація, «2» – реалізується частково, «3» – реалізується не в повній мірі, «4» – реалізується, «5» – реалізується в повній мірі.

- а) Рідна мова г) Музика е) Укр.література
- б) Математика д) Трудове навчання ж) Іноземна мова
- в) Фізика е) Образотворче мистецтво з) Біологія

Ваш варіант _____

8. Яку роль відіграє особистість викладача професійної освіти в профорієнтації? _____

9. Звідки Ви можете черпати інформацію про особливості профорієнтаційної роботи в ЗП(ПТ)О, під час підготовки до майбутнього уроку?

- а) періодика в) ЗМІ д) довідкова література
- б) методичні посібники г) підручники е) Інтернет

є) Ваш варіант _____

10. На Вашу думку, чи в достатній мірі сфера професійної освіти забезпечена методичним матеріалом з профорієнтаційної роботи?

а) достатньо

в) незабезпечена

б) частково

г) важко сказати

11. Які навчальні дисципліни у ЗВО сприяють підготовці майбутнього викладача професійної освіти до профорієнтаційної роботи?

12. Чи впливає підготовка вчителя на якість профорієнтаційної роботи? _____

13. Чи доводилося Вам проводити профорієнтаційну роботу з учнями?

а) Так

б) Ні

Якщо так, то за яких умов і з якою віковою групою? _____

14. Наскільки Ви готові до профорієнтаційної роботи з учнями?

а) повністю

в) не готовий

б) недостатньо

г) важко сказати

Дякуємо за участь в анкетуванні. Творчих Вам успіхів.

Анкета для педагогів ЗВО

Шановний колего!

Просимо Вас дати відповіді на запитання анкети. Надана Вами інформація буде використана виключно в наукових цілях.

1. Ваша освіта за фахом _____

2. Стаж роботи за фахом _____

3. Які навчальні дисципліни Ви викладаєте?

4. Чи важливо проводити профорієнтаційну роботу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О) ?

а) дуже важлива г) не важлива

б) важлива д) не потрібна

в) не дуже важлива

5. Які найефективніші методи та форми профорієнтаційної роботи в процесі навчання? _____

6. Які методи та форми роботи Ви використовуєте в процесі підготовки майбутніх педагогів професійної освіти до профорієнтаційної діяльності? _____

7. Які завдання профорієнтаційної роботи реалізуються ЗП(ПТ)О?

8. На Вашу думку, чи в достатній мірі система професійної освіти забезпечена методичним матеріалом з профорієнтаційної роботи?

а) достатньо в) не забезпечена

б) частково г) важко сказати

Тест для студентів по виявленню рівня знань з основ профорієнтації

Шановний колего!

Просимо Вас дати відповіді на запитання тесту, з метою оцінки рівня інформованості, що стосуються профорієнтаційної роботи закладах професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О). Надана Вами інформація буде використана виключно в наукових цілях.

1. Курс _____, група _____

2. Дайте визначення.

Профорієнтація – це _____

3. Які завдання профорієнтаційної роботи в ЗП(ПТ)О?

4. Які форми профорієнтаційної роботи в ЗП(ПТ)О Ви знаєте?

5. Які групи, типи професій за класифікаційними ознаками Вам відомі? _____

6. До якого типу (групи) професій відноситься професія педагог? _____

7. Які методики вивчення професійних інтересів, нахилів, намірів особистості Ви можете назвати? _____

8. Що являє собою професіографія? _____

9. У чому Ви вбачаєте зв'язок профорієнтаційної роботи з іншими дисциплінами? _____

10. Опишіть профорієнтаційну роботу у ЗП(ПТ)О.

11. Які компоненти профорієнтаційної роботи в ЗП(ПТ)О Вам відомі? _____

12. Доведіть важливість профорієнтаційної роботи з учнями ЗП(ПТ)О для їх подальшої життєвої самореалізації.

13. Охарактеризуйте дієвість такої форми профорієнтаційної роботи, як «рольова гра».

14. Кого з вчених, що працювали над проблемами профорієнтації Ви знаєте? _____

Дякуємо за участь у тестуванні.

Додаток Г

Етапи формування профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів професійної освіти

Назва етапу	Зміст етапу
Теоретико-орієнтаційний	<ul style="list-style-type: none">- знайомство із сучасними профорієнтаційними концепціями, парадигмами, які базуються на особистісно-зорієнтованому навчанні;- вивчення методологічних, філософських основ профорієнтації, її вихідних принципів;- засвоєння теорії і методики використання конкретних профорієнтаційних методів та їх потенціалу;- порівняння їх з іншими, осмислення переваг в умовах особистісно-зорієнтованого, професійно-спрямованого навчання;- формування гуманістичних цінних орієнтацій та позитивних установок на використання профорієнтаційних методів.
Проективно-моделюючий	<ul style="list-style-type: none">- профорієнтаційне діагностування колективу та окремих учнів;- визначення мети і завдань профорієнтаційної роботи;- окреслення кола позитивних особистісних якостей, рис характеру, способів поведінки, які необхідно формувати під час використання даного виду діяльності;

	<ul style="list-style-type: none"> - вибір конкретного виду педагогічної ситуації (ситуація вибору, успіху, ігрові ситуації, усвідомлення самоцінності тощо), розширення знання про сутність і особливості різних видів профорієнтаційних ситуацій; - моделювання профорієнтаційної роботи з проектуванням спеціальних обставин, передбаченням ходу і розв'язання, накреслення ймовірних дій учня; - продумування змісту профорієнтаційних дій.
<p style="text-align: center;">Підготовчо- організаційний</p>	<ul style="list-style-type: none"> - добір методичних прийомів, завдяки яким будуть реалізовані завдання профорієнтаційної роботи; - продумування засобів емоційного впливу на почуття, засобів активізації емоційної сфери; - складання «технологічної карти» профорієнтаційної ситуації (епізоду), яка може мати таку структуру: <ul style="list-style-type: none"> - мета, завдання; - умови успішного перебігу; - хід ситуації: міжособистісний діалог, бажані дії учнів; - методичні прийоми педагога; - засоби впливу на емоційно-вольову сферу учнів; - передбачувані труднощі; - прогнозування форми профорієнтаційного впливу.

<p align="center">Реалізаційно-практичний</p>	<ul style="list-style-type: none"> - пошук форми профорієнтації, в межах якої профорієнтаційна робота буде найбільш ефективно зреалізована (за умови відповідної форми і змісту); - підбір одночасно декількох варіантів профорієнтаційної роботи; - детальна розробка програми обраної форми профорієнтації; - підготовка методичного обладнання, наочного матеріалу, приміщення; - реалізація форми профорієнтації під час проходження педагогічної практики.
<p align="center">Контрольно-оцінний</p>	<ul style="list-style-type: none"> - самоаналіз проведеної форми профорієнтації, доцільності і результативності створеної профорієнтаційної ситуації згідно із схемою самоаналізу; - порівняння отриманих результатів із поставленою метою та завданнями; - детальний аналіз роботи студентами, які спостерігали реалізацію форми профорієнтації.
<p align="center">Систематизаційно-узагальнюючий</p>	<ul style="list-style-type: none"> - формування висновків про доцільність та результативність профорієнтаційної роботи; - накопичення «банку» профорієнтаційного досвіду власних теоретичних розробок та практичної діяльності, спостереження.